

VI
Congrés
de Literatura
Infantil i Juvenil
Catalana

dos mil dinou

Llegir per llegir

Quaderns Divulgatius. Núm. 62

VI Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana

Llegir per llegir

**30 de novembre i 1 de desembre de 2018
Barcelona**

Quaderns Divulgatius. Núm. 62

Presentació	
<i>Bel Olib, Ricard Ruiz i Sebastià Portell</i>	7
Conferència inaugural	
És l'arbre que passa pel meu poble	
<i>Josep Lluís Badal</i>	11
Taula rodona 1.	
Tendències i fenòmens actuals	
de la literatura infantil i juvenil catalana	
Tendències i fenòmens de la literatura infantil i juvenil catalana: reflexions	
<i>Jordi Martín Lloret</i>	35
Salts sense xarxa: notes per a una taula rodona	
<i>Care Santos</i>	38
Tendències i fenòmens actuals de la literatura infantil i juvenil catalana: Llegir per llegir	
<i>Irene Tortós-Sala</i>	44

Tendències i fenòmens actuals de la literatura infantil i juvenil catalana <i>Jaume Valor Montero</i>	51
--	----

Taula rodona 2

Com parlem d'allò que no es parla?

Tabús en la literatura infantil i juvenil

Cómo hablamos de lo que no se habla. Temas incómodos en la literatura infantil <i>Txabi Arnal</i>	61
Com parlem d'allò que no es parla? Tabús en la literatura infantil i juvenil <i>Raquel Pueyo</i>	68

Taula rodona 3

Gèneres literaris invisibles

L'Assaig, gènere invisible? <i>Saïd El Kadaoui</i>	79
La poesia per a infants: fer-se un lloc <i>Miquel Àngel Llauger</i>	83
Intervenció <i>Carla Rovira</i>	90

Taula rodona 4

Contagiar la literatura infantil i juvenil.

Prescripció i difusió

Contagiar la literatura infantil i juvenil. Prescripció i difusió <i>Núria Càrcamo</i>	95
Des de l'escola. El que queda per fer <i>Josep Ramon Cerdà</i>	101
Contagiar el gust per la lectura: prescripció i difusió <i>Anna Herráez</i>	103
Intervenció a la taula rodona: «Contagiar la literatura infantil i juvenil» <i>Josep M. Soler</i>	116

XVIII Premi Aurora Díaz-Plaja

Acta del XVIII Premi Aurora Díaz-Plaja.....	125
---	-----

Conclusions

<i>Teresa Saborit</i>	129
-----------------------------	-----

Presentació

Bel Olid, Ricard Ruiz i Sebastià Portell
(coordinadors del VI Congrés
de Literatura Infantil i Juvenil Catalana)

Llegir per llegir és, segurament, l'acte d'amor pels llibres més gran que es pot fer: sembrar la llavor de la literatura en els lectors més joves d'avui per tal que siguin els lectors de demà.

És a partir d'aquest plantejament que l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana va celebrar el seu VI Congrés de Literatura Infantil i Juvenil, que va tenir lloc els dies 30 de novembre i 1 de desembre de 2018 al Centre Cívic Pati Llimona de Barcelona. Un punt de trobada per a professionals del sector, amb l'objectiu de debatre i compartir experiències sobre el present i el futur més proper de la lectura entre els joves i els més petits.

Si una cosa teníem clara a l'hora de dissenyar-ne la programació era que volíem començar el Congrés amb els autèntics protagonistes: els lectors. I és per això que la seva primera jornada va comptar amb una sessió matinal de tallers amb els

lectors més joves. Una bona ocasió per a treballar i fomentar la creació de *booktrailers* i *booktubers* en català, que considerem un front per explorar a casa nostra, i que no podria haver donat millors fruits: l'entusiasme i l'amor per les lletres dels infants de l'Escola Patronat Domènech i l'Institut Quatre Cantons hi van contribuir.

La resta, la teniu ara a les vostres mans. Quatre taules rodones amb la mirada posada al futur, al voltant de qüestions com les noves tendències i els fenòmens actuals de la literatura infantil i juvenil catalana, temàtiques considerades tabús, gèneres literaris invisibles o invisibilitzats i maneres de contagiar la literatura infantil i juvenil. Escriptors, traductors, editors i prescriptors a una per a avançar en aquest contagi feliç.

És així com també podeu trobar, en aquest volum, la conferència de Josep Lluís Badal «És l'arbre que passa pel meu poble». Un recorregut amarat d'amor i ciència, en el sentit més ampli de la paraula, a través d'allò que ens fa estimar els llibres, allò que ens fa estimar el llenguatge, allò que ens fa humans.

Llegir per llegir és, com us dèiem, un dels més bells actes d'amor. El Congrés, les trobades que va propiciar, les idees que va remoure, una cita amb el futur. Esperem que aquestes pàgines, que en són part del resultat, us siguin útils i que en gaudiu.

Conferència inaugural

És l'arbre que passa pel meu poble

Josep Lluís Badal
(escriptor)

*Profund és el món,
i més profund que el dia no ho pensava.*
(F. Nietzsche, «Cançó èbria», trad. Joan Vinyoli)

I

*Conta'm, Musa, aquell home de gran ardit, que tantíssim
errà, després que de Troia el sagrat alcàsser va prendre;
de molts pobles veié les ciutats, l'esperit va conèixer;
molts de dolors, el que és ell, pel gran mar patí en el seu ànim,
fent per guanyà'el seu alè i el retorn de la colla que duia;
mes ni així els companys no salvà, tanmateix desitjant-ho,
car tots ells es perderen per llurs mateixes follies,
els insensats! que les vaques del Sol, el fill de l'Altura,
van menjar-se; i el déu va llevar-los el dia en què es torna.
Parla'ns-en, filla de Zeus, des d'on vulguis, també a nosaltres.*

(*Odissea I, 1-10*, trad. Carles Riba)

Posats a parlar de literatura infantil, o de literatura i prou, seria més fructífer recitar i escoltar els hexàmetres de *L'Odissea* durant una hora que no pas sentir-me a mi balbucitar sobre conceptes que mai no dominaré prou perquè de tant ballar-hi n'he quedat enamorat.

Aquell home que va errar tant, que conegué de tot i que ho va perdre tot; que va morir-se i va tornar a néixer tantes vegades; que va baixar a l'infern i en va retornar: vet aquí la literatura, o la literatura infantil. Un nen sent que allò ha estat escrit «també» per a ell. Sent que aquests hexàmetres són la seva història, la història del primer dels Odisseus reals que van existir, de les dones i els homes que hem anomenat Homer, de determinada lectora romana, de la meva àvia, de la teva, dels meus fills, dels teus. De cadascun dels que llegim o sabem res de *L'Odissea* i dels que no n'han sabut ni en sabran mai res. També la història

d'un nen de gran ardit que tantíssim errà, sol, sense l'ajut dels déus, fins a ca l'adroguer. Que s'enfrontà a gegants que amenaçaven d'aixafar-lo i que, gràcies al seu agudíssim enginy va obtenir un sobret de safrà a canvi d'un difícil euret. Que va saber sobreviure només amb l'ajut d'una col (i sempre del seu enginy) a la tempesta dels vents desfermats d'Èol, i que va haver de baixar a l'infern amb forma de panxa-del-bou-on-no-hi-neva-ni-hi-plou (potser perquè els seus companys s'havien cruspit, mil·lennis enrere, les vaques sagrades del Sol?) per aprendre que mai no estem sols del tot i que, a vegades, un pet és la sensible distància que separa la dolça Ítaca de l'infern.

L'art és llarg i difícil però senzill, i les poques veritats que pot guardar les tenim davant del nas: els hexàmetres genialment, generosament construïts, vet aquí la literatura. Els hexàmetres ben fets són la literatura infantil.

II

Hi havia una vegada una nena. Va sentir contes i en va voler escriure un. Era molt petita, va fer dues eles en una capsa de sabates.

«És la ela de "Literatura"», va dictaminar el primer savi. «L'ha escrita dues vegades perquè no sap escriure, una mena de psitacisme, ecolàlia o quequeig infantil.»

El segon savi, que havia publicat una tesi sobre *El petit príncep*, va assegurar a la nena que acabava de dibuixar una boa constrictora que s'havia empassat un mascle de cabra salvatge ibèrica.

El tercer va elucubrar que la primera ela era el símbol dels que tot just comencen a conduir pel món i la segona una obstinació idiosincràtica.

El quart savi ja no interessa a ningú que no sigui coix de front.

La cosa és que la nena havia dibuixat un camí cap als núvols, camí de pujada i camí de baixada. Havia entès tant el fet de volar mentre dibuixava aquelles lletres que, alegre i sense adonar-se'n, empesa pel ritme del dibuix, havia començat a confegir la paraula «llibertat».

Aprenents de nena tots nosaltres, no provaré una impossible cartografia de les fronteres entre gèneres i edats. Hi ha tantes històries que, amb l'envel·liment o el creixement dels segles, canvien de país en aquest mapa fràgil de vapors! Tot allò que fa tremolar, esgarrifar-se, sentir, somriure una criatura gràcies a l'art literària és, en aquell instant preciós, literatura infantil.

Faré poc esment, si m'ho permeteu, d'allò que sovint s'anomena «literatura juvenil». Encara que etimològicament l'adolescent és aquell que manca d'alguna cosa (com l'infant és el que no parla), sovint la literatura el tracta com si fos més ximple que quan

era un nen petit. Jo sabia parlar, buscar textos que enfrontessin un infant a la mort. A un adolescent, en canvi, li parlaria com a un adult, o el forniria, ras i curt, amb textos literaris, que també a ell interpel·la la gran literatura. No fer-ho em semblaria una mena d'ofensa, l'ofensa que cometem, com explica George Steiner, quan donem a algú tot allò que vol. Cal debatre sobre si determinats productes que arriben a amplis sectors de la població juvenil estimulen la lectura, com pretenen, o si més aviat la castren. És un debat que ja es va dur a terme a la Catalunya de la Mancomunitat, i a la de la República, i a la postguerra, i que ara no provaré de resoldre. Avui parlaré de literatura, a qui a vegades es confon amb el nobilíssim art d'estimular la lectura. Aquest art és una preciosa tasca social, educativa, política, i jo hi he dedicat –i hi dedicaré– molts anys. Però no és sinònim exclusiu de «literatura», mal que pesi al senyor Negoci.

Em permetré també d'esmentar només de passada un dels problemes que des de fa dos segles sofreix la literatura, per bé que sovint, avui mateix també, en suposi una certa salvació. És una dialèctica subtil: si aquest gran grup antisistema que és el capitalisme desaforat del nostre segle no n'obtingués guanys, avui nosaltres no faríem una cara tan afable ni seríem aquí. O seríem quatre gats passant-nos textos manuscrits –alguns d'ells grans textos!– a la taula coixa d'un bar d'aquí al costat. Tot un altre debat

infinít, on els més grassos no es posaran mai d'acord amb els més prims.

III

La nostra història té uns dos milions d'anys. Però ens apropiem una mica cap aquest novembre plujós.

Fa 200.000 anys, l'*homo sapiens*, que ja en feia molts que coneixia el foc, llegat de l'*homo erectus*, neix prematurament per culpa del seu cap massa gros –i ja veieu que simplificaré una mica–. Caldrà una criança al·loparental i la construcció d'un úter cultural que permeti fer créixer en condicions aquell nadó dependent. Caldrà un llenguatge amb una sintaxi complexa (que s'incorpora al bagatge humà entre el 200.000 i el 100.000 a. C.) i una organització cultural. És a dir, una narració que expliqui el tramut i l'ordit polític, social, cultural que acull el nadó, que expliqui la necessària –per a la supervivència– cohesió del grup. Vet aquí la narració com un segon úter, com a condició per al part segon, cultural i definitiu de l'ésser humà. Científics com Jean-Louis Dessalles proposen que el llenguatge va triomfar, evolutivament, perquè explicava històries. Morten Christiansen i Simon Kirby, lingüistes, defensen que l'ésser humà podria viure i comunicar-se sense la necessitat de construir frases, només amb un *pidgin* de Tarzan de pel·lícula senzilla. El llenguatge no era doncs un constructe per a la mera

supervivència, sinó la porta a la narració, la relació intel·ligent, la vida social i política. Sense aquesta funció narrativa del llenguatge no haurien aparegut els enterraments (cap al 100.000, però ja n'hi ha vestigis cap al 200.000 a.C.) o la navegació cap a mars i abismes inconeguts.

Després, una vella, coneguda història. El llenguatge fa més complexa i poderosa la nostra idea de col·lectivitat i alhora ens proporciona allò que ens defineix com humans, una delicada «consciència de jo». I encara, a un nivell més sensible, la «consciència de tu», la compassió per l'estrany. Ens dota d'una estructura per a l'univers (causal, per exemple, mal que això no s'avingui sempre a les conclusions de la física o de la filosofia, disciplines que, d'altra banda, també neixen del llenguatge). Ens forneix amb unes set mil religions (totes elles certes, evidentment), amb la memòria i les seves arts, ens dota de la narració d'una història i d'un sentit. En definitiva, ens proveeix de la faula humana. Una gran narració que la literatura de la vella Mesopotàmia o el vell Egipte ja explicaven fa uns quatre mil anys en termes molt semblants, si no els mateixos, als que encara utilitzem. Un arbre immens de significats. La nostra *philosophia perennis*. La nostra humanitat.

Però.

Però d'aquest fruit de l'arbre de la ciència, d'aquesta narració, també neix el soroll. Wallace

Stevens es pregunta com ha aconseguit sobreviure l'ésser humà a la tremenda literatura a què ha hagut de fer front. El llenguatge fossilitzat, utilitzat com arma, la paraula deïficada, sacralitzada, icona fòssil amb ullal de guillotina sobre el cap nu de la humanitat. La narració publicitària, demagògica, que fascina (un mot que prové de *fascinum*, que neix de *fascis*, feix, l'arrel al seu torn d'un altre mot, «feixisme»). Quins espantosos contes més infantils que els infantils de veritat no expliquen els nostres petits, brètols, cruents demagogs de ventre inflat i testicle tumefacte en comptes d'amígdala cerebral. La paraula que ens converteix en enemics de nosaltres mateixos i dels altres, que suscita l'autoodi o acreix l'abisme entre realitat i desig o entre univers i «jo». La paraula-soroll, la narració postissa, el tòpic que amuntega significants inútils fins a ocultar-nos, entre tanta llum artificial, la llum senzilla, necessària, d'un petit estel secundari i vital.

IV

Contra aquest soroll, el Sòcrates del *Fedre* parla de l'impuls religiós innat que tots duem dins. Un desig de re-lligar-nos, d'unió, de reunió amb el tot de què formem part, que som. Michael Hulin explica, a la seva *Mística salvatge*, que l'excés de soroll a les nostres vides, l'exili, la separació, obren al seu torn la falla de la recerca de sentit. Del retorn a l'ésser.

D'una manera semblant, la cosmovisió hinduista ens parla de Maia, l'aparença que oculta la veritat i projecta imatges falses. Però que alhora pot servir de revelació a través de l'art, el ritual, la dansa, la narració que desvetlla, que fa caure el vel.

Aquest dolor del retorn, aquesta nostàlgia de l'ésser, és un altre dels portals cap a la nostra humanitat. El retorn al silenci –no al mutisme; retorn a *sileo*, no a *taceo*– i, de nou, als mots de la tribu, vius, humanament entesos. Vet aquí la literatura que ens reuneix amb la vida i ens mostra que «Allò més bonic del món és el món mateix» (i torno a citar Wallace Stevens). Per això «el poeta no busca expressar-se amb la paraula, sinó participar en el real» (Antonio Ramos Rosa). Vet aquí la literatura i, per tant, vet aquí la literatura infantil. El retorn, la comprensió, la unió amb l'ésser, la vida.

Hi ha una vella llegenda jueva que diu que, un segon abans de néixer, ho sabem tot. Un segon després, un àngel ho esborra tot amb un petit gest sobre el nostre front: perquè l'ésser humà tingui l'honor de descobrir-ho tot de nou, si n'és capaç. Que en tingui l'honor i l'alegria.

Aquest és el nostre lector. El nen que, des que aprèn a escoltar i després a llegir, està naixent de nou. És un llarguíssim segon part on li caldrà travessar moltes pàgines, trencar-ne algunes i respirar-ne una immensitat. Expulsat del paradís, que s'oblida aviat,

l'infant entra en un duríssim, fulgurant món nou. Si ho fa de la mà virgiliana de la literatura, hi veurà més colors, se'n defensarà millor, s'hi unirà més plenament i hi riurà amb riallades que han passat de generació en generació a través dels mil·lennis. Veurà que la realitat és un joc de nivells teatrals, que una persona són màscares i que sovint els adults (amb forma, a vegades, de ridículs gegants de conte) no som conseqüents amb els nostres discursos. Que enganyem, histrions, fins quan estem sols. Penseu, mentre els llegim, de la manera com ho fan Shakespeare, Cervantes, Roald Dahl, Josep Carner, Mercè Rodoreda..., qualsevol gran literat!, i entendreu el que vull dir.

En la literatura l'infant troba formes i estructures més subtils de la realitat, models de comprensió més profunds, miralls desembafats per a la millor i la pitjor de les possibles realitzacions d'un ésser humà. La construcció, la *poiēsis*, l'artesanía de l'escriptura li obriran una via cap al gran arbre de la vida de la saviesa que ve de tan enrere.

«Fes-me verdejar altra vegada com tu verdeges», diu l'Hiperió de Hölderlin (traduït per Jordi Llovet) a l'arbre de la vida. «Tots hem nascut d'una mateixa llavor daurada». Quan Hiperió descobreix la Bellesa renega de les «paraules inútils [que] han engendrat els excèntrics». Com ens agradaria que la nostra literatura infantil aportés una gota de rosada a aquesta experiència oceànica que és l'escolta o la lectura del

nen! Una gota poderosa com un hexàmetre, la nostra eina i la nostra meditació. L'hexàmetre.

V

En el pròleg a la seva segona versió de *L'Odissea*, la de 1953, Carles Riba, per defensar els hexàmetres de la seva versió, diu: «(...) *moviment i economia, fórmules i formes i relacions, tot en l'estil homèric és condicionat per l'hexàmetre i tot surt del seu ritme i va amb ell i s'evidencia i passa en ell.*»

Si Homer ens ha arribat, ens ha fet néixer i no ha quedat com una escorrialla fragmentada d'una rondalla, és per la força dels seus hexàmetres, aquest constructe immens enmig del buit. Tots els que avui som aquí sabem que la literatura, com qualsevol art, és, significa, s'acompleix a partir de l'aventura formal. Paul Celan afirma que «en el quiasme, la Creu és més propera que no en la temàtica de la Creu». Un arròs a la cassola (o amb bolets) ens pot donar moments d'existència lúcida, plena, humana. Però això no passa pel nombre d'hidrats, midons, sals, greixos, fòsfor i magnesi i àcid fòlic que proporciona aquest arròs (proveu d'ingerir aquests mateixos components en píndola i cada vuit hores, i compareu el resultat). Passa pel treball de cuina, per la composició de gustos, els ritmes de cocció, les rimes d'aromes, el contrapunt del cibulet o el vers encavalcat d'un tros de pebrot verd.

Hi ha una infinitud de contes tradicionals que són un cúmul de kitsch, de moralina carrinclona, de sentimentalisme vulgar i de despropòsits (ara em ve al cap que Nabokov deia una cosa semblant, us diria que en un petit assaig que té sobre Gógol). En canvi, passats per la reconstrucció d'Alcovers, Grimms, Andersens, i les reinencions posteriors, fins i tot banyats per la llum de bons il·lustradors, poden convertir-se en narracions precioses. Si la narració original ja conté nuclis, mitemes, correlats, estructures, ritmes, «hexàmetres argumentals» i la feina formal ja és mig feta, esdevindrà un clàssic que ens interpel·larà durant segles.

De manera que al costat de Proust, per exemple, que, amb la seva versió dels hexàmetres clàssics (és a dir, amb la tria d'una sintaxi complexíssima que encarna l'esforç d'entendre, recuperar i habitar el teixit de temps de què estem fets), ens fa sentir d'una manera diferent i ja per sempre la substància de la nostra vida, trobem autors de literatura infantil que aconseguen una cosa semblant. Llegir Dahl, Sendak, Lagerlöf, Rodari..., siguem nens o adults, obre escletxes, esquerdes enormes en aquest teixit kitsch, carrincló, ple de moralina, sentimentaloides i ple de paranys que ensinistren l'infant i l'impregnen del llenguatge sorollós i glopejat pel Negoci de què està feta la paraula oficial, la paraula quotidiana. En aquests Sendaks, Dahls... hi ha una invitació, una in-

junció a una llibertat esplèndida, furiosa i alegre. En la seva estructura argumental, en les resolucions, en la sintaxi de frases i significats, d'implicacions, hi ha una potència infinitament superior a molts llibres anomenats «per a adults» o a molts manuals conductistes d'autoajuda (com vaig sentir que els anomenava fa poc l'Antoni Dalmases) dirigits, suposadament, a allò que en diuen «públic juvenil» i sovint amb la barra heràldica de la bastardia proclamant el nombre d'exemplars venuts –sempre arrodonits uns milers cap amunt–. Encara que siguin llibres, aquests, que puguin ajudar a sectors de la població juvenil, no en dubto. Però no són el tema que ens ocupa.

El nostre ofici de cada dia el va descriure Josep Carner l'any 1918 al pròleg de la seva traducció dels contes d'Andersen (en una petita però preciosa edició de la col·lecció «Biblioteca Literària», de l'Editorial Catalana, amb il·lustracions de Pere Torné Esquíus; en aquesta ocasió Carner va signar amb un dels seus nombrosos pseudònims, Joan d'Albaflor):

Cal recordar, però, que els grans clàssics de la infantesa són els autors susceptibles de viure novament en qualsevol etapa del desenrotllament de nostre esperit. El secret per parlar a la infantesa, no és dir pedantment coses simples, estil comú dels escriptors mediocres que han cregut que escriure per als infants equivalia a enclaustrar-se en la insípidesa i en uns quants tòpics morals primaris. El secret per parlar a la infantesa és dir

simplement, il·luminadament, i amb un fort estímul per a l'acció, tota la complexitat de l'esperit. És a dir, parlar en poesia, i el que és més, en poesia èpica. El Castell d'Iràs i no en Tornaràs, La Iliada, la Cançó de Roland, i les rondalles d'Andersen, tenen comuns denominadors.

Parlar «en poesia», diu, i tot seguit equipara una rondalla mallorquina reescrita per Antoni M. Alcover, Andersen i *La Iliada*. Llavors continua fixant-se en el «panteisme anecdòtic» que practica Andersen amb els objectes petits i les seves personificacions. I acaba amb una idea que toca de prop el que estic provant d'explicar:

Nostre infant sentirà tota la tragèdia de l'intrèpid soldat de plom. Nostre infant comprendrà que el secret de la seva lliberació futura es troba en la història memorable de l'aneguet lleig. Nostre infant capirà el fat tràgic de la donzella de la mar i la pura delicadesa del rossinyol de la Xina. I si no arriba a dominar absolutament tots els matisos, d'aquesta obra cabdal d'Andersen que es diu Les coses que veié la lluna, i que és una de les joies de més preu de les modernes literatures escandinaves, en rebrà, tanmateix, un seguit de sensacions meravelloses, i un tast abundós dels refinaments i els exotismes que caracteritzen el nostre temps, no menys que de certes profundes ingenuïtats espirituals del poeta pensívol i vagarívol, no d'Andersen tot sol, sinó del poeta de qualsevol temps i indret que endevina, en la seva mena de llunàtica distracció, no pas

l'essència de les coses, que no és més que un calze buit o una arpa muda, sinó la llur gràcia –invisible per als ulls dels grollers–, efímera expressió d'un moment que el poeta redimeix de la mort.

A part del fet que, per Carner, l'infant accedeixi a la comprensió de la tragèdia vital i senti la «gràcia» del món (i seria apassionant poder parlar ara d'aquest calze buit que és «l'essència de les coses», aquesta essència que han declamat al vent tants narradors), és importantíssima la idea que no importa que l'infant entengui tots els matisos de l'obra, perquè la forma de l'obra ja li mostrarà l'aurèola de gràcia que emmantella la realitat. Els hexàmetres són la porta a aquesta gràcia. No uns hexàmetres mastegats, simplificats, fastfoodificats, que deixin satisfeta la gana immediata del nen. Sinó rics, esfèrics de possibilitats com ho és la paraula poètica, sempre un pam més amunt del sostre que la publicitat, la moral mal entesa, la consuetud, alguna aberració pseudopedagògica (he tingut la sort de dedicar-me a l'ensenyament de la llengua i la literatura i he sofert, al costat dels meus alumnes, un bon nombre d'aquestes aberracions) o una política sicària del Negoci imposen a l'infant. Ai de la literatura infantil que talli les ales del nen, que el condemni a ser una gallina ajocada al seu barrastral, convençut que ha d'obeir aquells que Max Weber va augurar com uns «especialistes sense esperit, sen-

sualistes sense cor; una nul·litat que imagina que ha arribat a un nivell de civilització com mai abans s'ha via aconseguit.»

Contra aquesta grisor i enlluernats per la gràcia del món, escrivim i polim hexàmetres. Si no ho féssim així, seríem només uns subtítols, un escoli sequaç d'una imatge de Walt Disney. I, ai, sense gaire oposició. Si retornem al pròleg de *L'Odisea*, Riba ja avisa que, per a la «turba» majoritària, «la literatura ha descendit a entreteniment o a excitant de cada dia. Essent [aquesta majoria] els qui més pontifiquen i exigeixen», de manera que «la confusió s'acreix sense remei». Fa seixanta-cinc anys d'aquestes línies. I encara.

El pròleg de Carner acabava precisament com si també s'adrecés a nosaltres, demanant més andersens, «car el gradual reviscolament de la imaginació catalana és el primer fonament per a fer pròspers i invencibles les empreses de l'art i la política, de la cultura i el diner», i reivindicant la literatura «més estimulante», la rondalla i l'epopeia. Com a éssers humans i com a membres d'aquesta petita, lluminosa comunitat dels que tenim l'alegria i la necessitat de lluitar per la supervivència d'escriure en aquesta vella –per dir-ho a la manera espriuana–, noble, sàvia, dolça, àvida de pau i de llibertat llengua catalana.

Per veure el punt on som seria profitós de comparar l'esforç per escriure literatura infantil en català d'escriptors de la qualitat de Carner, Riba, Soldevila,

Jordana, Martínez Ferrando, Salvat-Papasseit, Marià Manent, Armand Obiols... amb el nombre de narradors i poetes «consagrats» de la literatura «adulta» d'avui mateix que s'hi dediquen seriosament i perseverant. Es publica més que mai i es ven més que mai. Amb totes les brillants excepcions que calgui, no crec que hi hagi la mateixa consciència per part d'aquests escriptors «consagrats» de la importància i la dificultat que té la literatura infantil. En tot cas, queda per a una altra ponència. Que ara ens serveixi aquest breu haver mirat enrere perquè ens sentim hereus orgullosos d'una nobilíssima tradició.

VI

El *saber* literari, com qualsevol altre, és cosí etimològic de *sapidus*, de *saborós*, de *sabor*. Nosaltres cuinem aquest sabor com ho farien la primera aeda, el primer griot, la primera explicadora que tancava els ulls, es gronxava lleugerament i, al ritme de la petita orquestra de cambra dels cors que l'escoltaven, recitava enduta pel compàs, per les estructures de la cançó que l'acompanyava, per les bellíssimes estructures argumentals, per una ironia infinita i una compassió oceànica. Cada una d'elles i cada un d'ells van ser únics. El vell i bon folklorista Arnold Van Gennep ja va matisar que per popular que sigui un conte, a l'origen hi ha un individu que ha harmonitzat amb la col·lectivitat.

Sempre pensaré que aquestes estructures argumentals, determinades sorpreses sintàctiques i semàntiques o les infinites imatges amb què treballa l'escriptor reproduïen i susciten fidelment sengles estructures de l'ésser que tots posseïm, que ens conformen, que som i que sentim sense consciència. Per això, com ens passa amb la música, ens hi fonem, hi desapareixem, ens hi trobem de nou, retrobats amb una vida més vertadera en els mots de la tribu que el poeta de torn ha netejat per a nosaltres.

El poeta, l'autor que ha d'*habere ut non, sapere ut non*, posseir, saber com si no. Saber-ho tot. Saber que entre un punt i una conjunció copulativa hi ha un abisme moral, i que entre un adjectiu tòpic i un substantiu ben afinat hi ha una diferència política enorme, la mateixa que va de la demagògia alienant al pensament crític.

Saber-ho tot i oblidar-ho tot en l'instant de l'escriptura. Que la frase, l'oració, neixi de la fibra del seu cos perquè és amb el cos sencer que s'escriu. La nostra trobada amb l'infant s'executa en el moment en què, ja despullats de coneixement, de desitjos concrets (allò de la professió, l'ofici, els terminis i avançaments editorials, l'autopublicitació, l'autoexposició en aparadors enrogits pels fanalets vermells del tòpic), tornem a ser nens, ocells, tornem a ser nosaltres, és a dir Nemo, és a dir un ésser humà, i escrivim, obrim una finestra a casa nostra que dona a l'habitació de la

nena solitària, del nen presoner. Aquests nens que, temps enrere i temps a venir són l'exemplar únic, primer i darrer, de la humanitat, de la vida, de l'ésser. Realitat enfora (perquè la nostra finestra vol mostrar l'horror i la gràcia del món) i realitat endins, cor endins, estómac endins, és amb la vida que escrivim, cantem, componem els nostres hexàmetres, narrem. El nostre ofici és fer volar. No la imaginació, sinó la realitat. Regar-la, que creixi en harmonia amb nosaltres, o més aviat nosaltres amb ella. Totes les vides, tots els oficis són igual de bonics, llavors, i per tant no hi ha ofici més bell que aquest.

I m'adono que mentre descriu la literatura infantil faig servir les mateixes paraules que usaria per descriure la poesia. No hi ha cap diferència. Potser, llavors, als autors de literatura infantil ens toca de preguntar-nos: faríem un poema, basant-nos en fórmules que «funcionen al mercat»? Triaríem el tema del poema per arribar a una franja de compradors? Seria menysprear la poesia, o la literatura anomenada infantil. L'ofici, repeteixo, més bonic del món.

VII

Al final del seu cicle i d'*El temps retrobat*, Proust, o el seu narrador, que, lector amb poca traça, no acaba de distingir del tot, explica com s'imagina el lector:

[Els meus lectors] *no serien, tal com jo ho veia, els meus lectors, sinó els lectors d'ells mateixos, atès que el meu llibre només era com un d'aquells vidres d'augment (...), el meu llibre, gràcies al qual els forniria el mitjà de llegir en ells mateixos.* (Traducció de Joan Casas.)

Nosaltres vivim, humans entre els humans, iguals en tot a tothom. Jo espero que desaparegui algun dia aquesta aura escrostissada de l'autor romàntic d'ego hipertrofiat que ens surt quan posem, transcendents, irònics, sàviament deixats o amb mirada alcohòlica, en fotografies, o quan responem, profundíssimament arran de superfície a entrevistes que ens han aconseguit agents, editors, o la bona voluntat d'uns periodistes, si hi ha hagut sort. Connectem tant com sabem amb la vida, la gran, i la més important, la petita. Per qualsevol via. Tradicional o usant de noves tecnologies, filosòfica o musical, humorística o tràgica, culinària, és igual. Llavors, pacientment, confegim els nostres hexàmetres. Els recitem respirant l'oxigen d'un antic humanisme i els mantenim vius amb la llenya de la petita llibertat personal que provem de mantenir seca. Ens inscrivim, som una branca més de l'enorme arbre que neix més enrere d'Homer, de Sinn-leqi-unninni, l'homer del *Gilgamesh*, dels Kheti, Nefri, Imhotep o Hardadef que, al segon mil·lenni abans de Crist, canta com a glòries antigues un escriba anònim que els assegura que els

seus noms de poeta s'oblidaran però que els seus versos faran que hom es recordi sempre d'ells. Un arbre que neix amb la primera àvia que, en una cova, tremola mentre explica la llegenda de com la seva besàvia va enfrontar-se sola a l'ullal del tigre per protegir els seus. Ens empellem en la branca duríssima que va de Lull a Turmeda, Eiximenis, Rubió, Verdaguer, Carner, Riba, Lola Anglada i... a partir d'aquí els noms es multipliquen, poseu-hi els que preferiu.

Sempre he cregut que els arbres es desplacen de nit, quan ningú no els veu. Que es desplacen per l'univers o que es reproduïxen més enllà a través de llavors, esqueixos, borrarls o arrels és innegable. L'arbre de què avui parlo no es desplaça. Abasta qualsevol racó de la terra (i espero que d'altres planetes, per alegria universal) on s'explica una història o es recita un poema. I es limita a veure passar les generacions de fulles, totes diferents, totes iguals. És la nostra mare i el nostre pare, el nostre poble, l'arbre on fruitem o fem fulla.

Ja sabem que el cor té raons que la raó desco-neix, que deia Pascal. Fernando Pessoa, que era una alzina ell tot sol, fa escriure a Alberto Caeiro (el lleigeixo en la traducció de Joaquim Sala-Sanahuja):

*El Tejo és més bonic que el riu que passa pel meu poble,
però el Tejo no és més bonic que el riu que passa pel meu poble
perquè el Tejo no és el riu que passa pel meu poble.*

La branca de la literatura infantil en català, la bessa de la literatura universal, l'arbre immens de la literatura: potser no siguin l'arbre més bonic. Però són l'arbre més bonic, perquè és l'arbre que passa pel meu poble.

A ell els cors en la nostra meditació diària. Nosaltres no cerquem la respiració perfecta (encara que ve donada a qui respira hexàmetres perfectes), o passar quilòmetres i quilòmetres de cerra de cavall sobre les quatre cordes d'un instrument. La nostra meditació és declamar, recitar i finalment escriure quilòmetres i quilòmetres de frases. La majoria no serviran, però aniran conduint-nos, conduint una petita lectora solitària rere una finestra poc il·luminada cap a la frase que compta, l'hexàmetre que farà tremolar l'univers sencer:

Hi havia una vegada...

És a dir,

Conta'm, Musa, aquell home de gran ardit, que tantíssim errà, després que de Troia el sagrat alcàsser va prendre...

I ara toca continuar llegint, moltes gràcies per la vostra companyia.

Taula rodona 1

Tendències i fenòmens actuals de la literatura infantil i juvenil catalana

Moderadora: *Gemma Pasqual*
(escriptora)

Tendències i fenòmens de la literatura infantil i juvenil catalana: reflexions

Jordi Martín Lloret
(escriptor i editor)

Només fa deu anys que soc editor de LIJ. Deu anys d'anar a les fires de Frankfurt i de Bolonya amb les antenes ben parades i d'anar escoltant històries; però, tot i així, sempre que em demanen quines són les «tendències» del moment, em quedo uns segons en blanc i he de pensar bé la resposta. Perquè aquesta pregunta sobre literatura no pot tenir una resposta empírica. M'explico: en el mateix instant en què jo intento definir, arran de totes les novetats que veig a les fires i al mercat, les vies més immediates de la LIJ internacional, s'estan gestant dues, o tres, o quatre o cinc noves tendències que es concretaran en les fires de l'any següent. Així, doncs, al final trec conclusions més per instint i per eliminació del que ja és una moda instal·lada (efímera o més perdurable), que no pas per una habilitat extraordinària i quasi sobrenatural de preveure la pròxima parada d'aquest corrent vague, capritxós i mal·leable alhora, format per tot d'espur-

nes estranyes i hereves de l'actualitat que aspiren a convertir-se, aliant-se les unes amb les altres, en alguna cosa més que un foc d'encenalls.

Pel que fa al «fenomen», que no és altra cosa que una de les múltiples concrecions exitoses d'una tendència, al meu parer no es pot crear, és totalment imprevisible. Si no ho fos, no en diríem «fenomen». Una altra cosa és que els editors, quan aposten per un títol o per una sèrie, ja aspirin d'antuvi a convertir-los en fenòmens. Això és lògic, perquè el fenomen és una meta desitjable. Per descomptat els creadors d'*Els Futbolíssims* o del *Diari del Greg* ja aspiraven al fenomen. Podrien no haver-se'n sortit, però ho van fer. Per què? ¿Es produeix una mena d'alquímia, o potser hauríem de buscar les causes en l'àmbit de l'anàlisi purament sociològica?

Dit tot això, el que sí que goso afirmar sense por d'enganxar-m'hi els dits és que hi ha dues grans línies de tendències:

- realisme
- fantasia

En cadascuna d'aquestes dues línies es generen tendències, amb més o menys èxit de durada i rendibilitat. I, al mateix temps, de cadascuna de les tendències sorgeixen fenòmens. Amb tot, però, cada cop hi ha més llibres de gènere híbrid, candidats a trencar esquemes i a convertir-se en fenòmens precisament per l'originalitat que presenten. I en un capítol a part,

les distopies: ha quedat molt enrere aquell temps en què els referents eren 1984 i *Un món feliç*. Ara se'n publiquen a cabassos, cada any, de distopies, amb més o menys qualitat i amb més o menys fortuna, fins al punt que podríem dir que comencen a forjar una tercera línia, a cavall entre el realisme i la fantasia. Tot plegat, reflexions poc acadèmiques sobre un àmbit del tot imprevisible, com la miriada de lectors que formen part d'això que ens hem entestat a dir-ne LIJ, un acrònim que, per cert, en català fa de mal pronunciar.

Salts sense xarxa: notes per a una taula rodona

Care Santos
(escriptora)

La gent que escrivim per a joves tenim algunes sorts i moltes desgràcies. Tenim raons profundes per fer-ho, i és per això que ho fem, però ens adonem de les dificultats que comporta, que alguns –pobres il·lusos– vivim com un repte, perquè ho és, i dels grans. Hem triat escriure per al públic més complex que existeix, però també per a un dels més gratificants. Molts de nosaltres som reincidents i no pensem deixar-ho. I encara que ja no som tan joves com per saber-ho tot (Oscar Wilde *dixit*), de tant en tant ens atrevim a posar per escrit algunes idees sobre aquesta dèria nostra. Justament el que em proposo de fer ara mateix.

Què és un jove?

Convé saber-ho, perquè no sempre ha estat el mateix. Només fa un parell de generacions, per exemple, els adolescents no existien. Als tretze anys ja eres aprenent en algun taller, o feia anys que treballaves

a les fàbriques. Només els rics tenien fills que s'assemblaven als nostres adolescents actuals. Per tant, la literatura per a adolescents tampoc no existia. Ni aquest interès per tenir-ne cura.

Per tant, per centrar-nos, direm que un adolescent és una persona d'entre 14 i 18 anys i que està en plena metamorfosi cap a la seva vida adulta. És l'objectiu de les nostres cabòries. Volem interessar-lo / enganxar-lo / seduir-lo (en el benentès que tota literatura ha de ser un acte de seducció). Què vol, a la vida? A què s'enfronta? Amb quines eines compta i, per tant, quines li urgeix trobar de pressa?

Un jove també és un ésser hiperocupat, que no té ni un minut per a res. La vida l'empaita a cada minut i el temps no li dona per tot el que se li tira al damunt (amistats, amors, estudis, família, pantalles: no necessàriament per aquest ordre). Els llibres, si algun cop li van interessar, ja no li interessen. Llegir no mola. El que mola és dir que no llegeixes. Mola veure sèries i saber-ho tot de videojocs. Molen les *escapes rooms*. Han perdut els hàbits lectors que algun cop van tenir en favor de totes aquestes novetats. Ja no fan cas dels pares (o ho fan veure). Per tant, com més els diem que llegeixin, menys ho fan. Els recomanadors –tan importants– han de ser uns altres, gent com ells.

Faig dues peticions. La primera és que les administracions dediquin esforços (i diners, perquè els esforços i prou no són útils) a fer que la gent d'entre

14 i 18 anys llegeixi. La segona és que algú es preocupi perquè apareguin *booktubers* catalans que recomanin llibres als joves seguidors. El fenomen *booktuber* és tan important que valdria la pena sumar forces per empenyar-lo. Des dels àmbits públics però també des dels privats. ¿Per què no un concurs per buscar el millor *booktuber* impulsat per algun –o més d’un– important segell de llibres per a joves? Tots en sortiríem beneficiats. Els primers, els joves lectors.

Un jove no és una bestiola que necessita ser educada, ni domesticada, ni alliçonada. No és algú inferior a qui hem de civilitzar. Vull dir que, si com a escriptor de ficció no ets capaç de tractar el teu lector com a un igual, no cal que escriguis ni una ratlla. No escrius per a joves per donar consells paternalistes, ni per educar lectors (ai uix!). Escrius per encomanar-los la passió que a tu et va fer lectora. Perquè no puguin deixar el llibre. Perquè la ficció els digui allò que necessitaven saber, allò que cap altra ficció, ni tan sols les audiovisuals, no els ha dit mai.

Un jove és un jutge ferotge, el més dur que puguis tenir. Mai no llegeix perquè el teu nom li soni, o perquè el llibre hagi guanyat un premi. Llegeix perquè el llibre li agrada. I, si no, no perdona. I fa molt ben fet.

Què és un escriptor de literatura juvenil?

Algú que arrufa el nas cada cop que sent algun comentari apocalíptic sobre adolescents, d'aquests

tan habituals entre pares i mares. Algú a qui els adolescents no només no li fan por sinó que li agraden. Creu que els entén, els defensa, pensa una mica amb el seu cap, mira el món amb els seus ulls. És capaç d'adonar-se com d'avorrit és el món dels adults, gairebé sempre. I de veure, al mateix temps, que en termes absoluts la vida dels més joves és molt més fascinant: plena de descobriments i preguntes metafísiques. L'autor de literatura juvenil és també algú molt conscient que l'adolescència és una etapa dura, dura de debò, com ho són tots aquells moments de la vida en què necessites definir-te, construir-te, forjar-te. És una etapa de soledats esfereïdores, de dubtes punyents. També ho és de grans drames, de vegades molt evidents i d'altres més camuflats. Qui escriu per a joves n'és conscient, de tot plegat, i mira de fer allò que diu la sociòloga, especialitzada en lectura en l'adolescència, Michèle Petit: «La literatura posa paraules allà on més mal ens fa.» Justament. Mirem de posar paraules allà on fa mal. Potser allà on no s'hi pot posar res més.

Què és una novel·la per a joves?

— Una novel·la protagonitzada per, almenys, un personatge de la mateixa edat de l'hipotètic lector. Amb un n'hi ha prou, però ha de ser prou important com per permetre la imprescindible identificació del lector amb el personatge.

- Una història que giri sobre algun assumpte que estigui dins la seva òrbita d'interessos (que, per sort, és molt àmplia) i que no els miri d'estafar amb qualsevol fotesa estreta de la joventut de l'autor. La memòria personal en aquest cas no serveix per a res.
- Un estil que presenti reptes al seu lector, que no el tracti com si fos brètol, que li permeti pensar, reconstruir, participar de l'aventura que l'autor ens presenta. Mirar de no avorrir. I avorrir és el pitjor pecat que pot cometre un escriptor per a joves.
- Una novel·la honesta, doncs, que no vulgui entaforar-se en el currículum de cap assignatura, ni vingui a donar lliçons, ni sigui barroerament militant de qualsevol ideologia de moda. De la mateixa manera, una novel·la que no s'espanti davant els temes difícils, que no els vulgui amagar res, que no els tracti com si encara fossin nens i nenes que s'han de protegir del món. Són a punt de saltar al món sense xarxa i la literatura és un bon lloc on assajar salts mortals.
- Però, sobretot, una novel·la per a joves és una obra de ficció que haurà d'obrir-se pas a cops de puny en les agendes apretadíssimes i les distraccions digitals dels seus destinataris. Per això és fonamental que sigui una bona novel·la. Sé que puc semblar ingènua en dir-ho, però no

conec una altra manera de combatre la manca d'interès pels llibres: els escriptors de literatura juvenil tenim **l'obligació** (són meus el subratllat i les negretes) de fer bons llibres. Llibres que no s'oblidin, que emocionin, que acompanyin, que calguin. Llibres imprescindibles. És a dir: de donar el millor de nosaltres. Els lectors adults perdonen amb facilitat. Els joves no perdonen i, a més, es perden. S'esfumen.

Tot plegat, ara que ho veig escrit junt i seguit, em sembla difícilíssim com per no intentar-ho. No sé de què m'estranyo, però. Ja ho va escriure la meva admirada poeta polonesa Wislawa Szymborska: És molt més difícil escriure una bona novel·la per a joves que l'*Ulysses* de James Joyce.

Tendències i fenòmens actuals de la literatura infantil i juvenil catalana: Llegir per llegir

Irene Tortós-Sala

(llibretera de la Llibreria L'Altell)

Quan llegeixo el títol de la taula rodona immediatament repasso, de manera visual, la llibreria. En prenc quatre notes i me'n vaig a participar al Congrés.

Si bé, de bones a primeres intueixo d'on surten les tendències, en Jordi Martín Lloret, només començar la seva intervenció, em confirma les meves sospites: les fires de Frankfurt i Bolonya.

Des del punt de vista d'una llibretera les tendències es palpen a flor de pell fins arribar, en molts casos, al punt de la saturació.

És *vox populi* que quan un tema desperta interès o esclata en èxit, totes les editorials n'exploten el seu potencial. Possiblement, si fos editora cercaria aquest fil, també. D'altra banda, no cal perdre de vista que a les lleixes de les llibreries la literatura juvenil es barreja entre la de bona qualitat i la que no. Què és bo que llegeixin els nens i joves? Llegir per llegir? Títol fantàstic d'aquest congrés?

Són moltes les preguntes que em qüestiono davant tanta oferta variada i tantes tendències. Penso que quan es detecta un tema necessari s'explota fins a l'extenuació, no deixant cap marge a la reflexió fins que arriba un tema nou i el que era una reivindicació s'arxiva. Ara bé, si parlem de tendències hem de dir que hi ha diferències entre infantil i juvenil.

Parlem-ne:

Emocions

A Catalunya tenim un títol que va marcar i marca tendència. Es va convertir en un fenomen. En aquest cas cal dir que parlo d'*El monstre de colors*, de l'Anna Llenas. Aquesta il·lustradora va aconseguir que tothom es posés a demanar llibres d'aquests tipus i si portaven en el títol la paraula màgica «emoció», molt millor. Molts llibreters, gent del sector i d'altres, ja n'està ben tipa d'aquest corrent. Crec que ens passem de la ratlla quan volem etiquetar-ho tot. Depèn de quines tendències, ens ho hem de plantejar molt seriosament. ¿Qualsevol conte infantil conté emocions o és que a nosaltres, adults, no ens han emocionat els contes i llibres, durant tota la vida?

Feminisme

Aquesta paraula tan necessària de treballar i reivindicar comença a sobresaturar el mercat.

Sap molt de greu quan una causa justa pot ser banalitzada quan només se segueix el fil comercial. Sí, calen nenes protagonistes, però no nenes de màrqueting. Ens surten les nenes per les orelles.

Aquest tipus de tendència és, sobretot, explotada en la literatura infantil. Un exemple clar és la quantitat de biografies de dones que han sortit en diferents editorials. Això també provoca, en molts casos, el rebuig dels pares. Volen mostrar als nens la vida de dones importants i es troben amb títols totalment pensats i adreçats a nenes.

En la literatura juvenil, aquesta tendència també ha aparegut, tot i que d'una manera diferent. Els joves llegeixen manifestos feministes de qualitat. Penso en la Chimamanda Ngozi i la Bel Olid les quals, en llibres breus i petits, conviden els joves a llegir-los, no només ells sinó també els seus pares.

Ara bé, hi cal fer atenció perquè, de la mateixa manera que la tendència del feminisme està en actiu, es colen llibres per a joves on les protagonistes són grans submises dels homes. Això, al segle XXI, em crea molta preocupació.

Narrativa sortida dels departaments de màrqueting

Llibres que parlen d'assumptes com el *bullying*, els abusos... per tractar un tema per «treballar» a les escoles, oblidant que la literatura no serveix per a res.

Aquesta pràctica forma part de la banalització. Aquesta literatura per encàrrec mata la LIJ.

La censura de les editorials

Moltes són les editorials que censuren els escriptors. Cal deixar-los fer la feina i no fer-los esborrar o prohibir coses que l'editor no veu convenient. Llegeixo literatura infantil i juvenil des de fa una pila d'anys i, quan hi ha hagut massa censura, es nota.

Contes clàssics, tradicionals reinterpretats

Quantes editorials creuen convenient revisar o reescriure els clàssics? Fer-ne adaptacions i més? Cal?

Nosaltres mai no havíem llegit adaptacions. Crec que volem posar les coses tan fàcils als nens i joves que moltes vegades els estem negant les seves capacitats.

Realisme i Fantasia

Són dues de les tendències que mai no moriran dins la LIJ i que creen molta màgia, indispensable dins la imaginació de totes les edats.

Parlar de tendències és també parlar de fenòmens. Són dues paraules en què el significat i l'efecte van estretament lligats. Són causa i efecte o viceversa.

Actualment, a Catalunya vivim els fenòmens de les biografies de nenes, les emocions, tal i com ja he comentat, sorgides pel llibre d'*El monstre de colors* i

la col·lecció de novel·les gràfiques de «L'Agus i els monstres», de Jaume Copons i Liliana Fortuny, on treballen, enmig de mil aventures, l'amor per la lectura i els grans llibres que han marcat història. També ho són les novel·les de compromís social; *Wonder*, de Raquel Jaramillo Palacio, ho va ser i encara dura. I, sobretot, cal destacar els nous moviments que no hem de perdre de vista, com els influenciadors, *youtubers* i *booktubers*.

Els influenciadors i *youtubers* s'han fet un espai de manera molt sorprenent. Estem a l'era de les noves tecnologies. Els nens i joves estan enganxats a les xarxes i ens agradi més o menys, en tots els sentits han provocat crear un nou tema a les llibreries.

Els *booktubers*, com molt bé va exposar la Care Santos, són realment un fenomen positiu per al llibre. A Catalunya encara no sobresurten gaire, però cal fer-hi atenció.

Jaume Valor va fer esment de les possibles tendències de caire més tecnològic. Per a mi, encara em queda molt lluny aquesta insinuació i voldria pensar que no acabarà d'arrelar, o sí?

Arribo a les conclusions i em continuo qüestionant si els fenòmens es creen o sorgeixen.

Els editors i escriptors, potser, ho saben millor. Ja s'ha dit que surten de les grans fires, però des del punt de vista de la meva professió percebo que moltes vegades l'atzar fa que un llibre sobresurti i marqui la

tendència que seguirà al fenomen. De rebot, tot el món editorial estudiarà la millor oferta possible per satisfer els lectors entusiasmats per aquesta nova alegria de corrent que busca desesperadament.

Per tant, també és cert que la tendència i el fenomen, si bé van marcats per les editorials, és el lector qui acabarà decidint si els accepta o no. De fracassos, també n'he vist.

Amb tota aquesta reflexió haurem pogut comprovar que les diferències entre fenòmens i tendències en literatura infantil i juvenil tenen marques distintes. L'edat, la maduresa i l'exigència de cadascuna determinen les necessitats i els gustos.

Voldria afegir l'enllaç del número 88 de la revista *Faristol* [<https://www.clijcat.cat/faristol>] que, entre altres, conté un dossier en què ens parla de llibres per a nens i nenes. Voldria destacar els articles «Dones a la literatura infantil i juvenil» i «Feminisme i LIJ: una relació difícil?», aquest darrer amb una bona entrevista a quatre grans escriptores del moment on exposen diferents censures editorials.

Compartir taula amb la Care Santos, que sempre té tantes coses interessants a dir i exposar i amb les quals coincideixo al cent per cent, ha estat un luxe. Les aportacions d'en Jordi Martín, sempre meditades i sàvies, han estat un aprenentatge. Conèixer la intuïció de les possibles noves tendències i/o fenòmens de Jaume Valor, m'ha mogut l'interès. A la Gemma

Pasqual, com a moderadora i presentadora de cadascun dels ponents, li agraeixo moltíssim la seva feina.

Ens han quedat moltes coses al tinter, algunes les he exposades. És un tema apassionant, sobretot el dels joves, i permet fer-ne moltes altres tertúlies.

Tendències i fenòmens actuals de la literatura infantil i juvenil catalana

Jaume Valor Montero
(escriptor i arquitecte)

No descobriré res de nou si dic que els lectors joves de l'actual societat hiperconnectada són capaços de comunicar-se mitjançant missatges fragmentats, en formats diversos, sovint de forma simultània. Si més no, en teoria. En aquestes condicions, ¿el que coneixem com a literatura pot continuar desenvolupant-se en el seu marc habitual o n'ha de veure alterats els mecanismes narratius?

Si fa poc més d'un segle, quan va aparèixer el cinema i el còmic, la novel·la era l'espècie dominant en l'ecosistema de la comunicació –juntament amb el relat curt i la poesia, sempre més minoritaris–, en el context actual la narració escrita es desenvolupa en molts més formats i, sobretot, suports. És una espècie més de les que competeixen pel recurs limitat que és el públic.

Al llibre tradicional s'hi ha sumat el digital, així com les tauletes i *smartphones*, on el text conviu amb

imatge, so o videojocs. Però la hibridació de la literatura amb les altres narratives no es redueix a l'anomenat *text enriquit* on, a través d'hipertext, accedim a informació complementària a la narració escrita. El fenomen emergent és el *transmèdia*: una narració no-lineal, on no trobem la història completa en cap dels formats o plataformes que la componen, sinó fragmentada en tots ells. És el lector-espectador-jugador qui la recull en l'ordre que li ve bé i la *munta* mentalment –en el sentit del muntatge cinematogràfic–, construint una història poc o molt diferent a les dels altres receptors.

Tot i la fragmentació, però, la qualitat literària continua sent exigible en els continguts escrits, sigui en paper o en format digital, en una saga de novel·les o en un xat, de la mateixa manera que esperem qualitat audiovisual en els continguts que impliquin imatge i so.

Per aclarir les tendències actuals, faré un breu glossari de termes i destacaré quatre fases de la seva evolució fins a la situació actual. Comencem amb la terminologia:

- Interacció: es refereix a la relació entre l'usuari i el suport. Per exemple, els llibres infantils en què se sent un mugit quan el lector toca el dibuix de la vaca.
- Multimèdia: narració en múltiples formats –text, àudio, imatges...– però en un sol suport. Per exemple, una aplicació mòbil.

- Multiplataforma: una narració única que es pot llegir en diferents plataformes –ordinador, telèfon, llibre electrònic...–
- Realitat augmentada (o AR, per les sigles en anglès): superposició d'informació a la percepció convencional mitjançant un dispositiu interactiu –ulleres, auriculars, guants o roba tàctil...–
- Narrativa no-lineal: la història no es narra de manera contínua. Això comprèn des de la retrospecció literària al *flashback* cinematogràfic, però aquí interessa quan requereix la intervenció del receptor: per exemple, els llibres tipus *Tria la teva aventura*, on el lector salta de pàgina depenent de la decisió que vol que prengui el personatge.
- Transmèdia: conjunt de narracions, normalment multimèdia, fragmentades en diferents suports, mitjans i plataformes –a diferència de la narració multiplataforma, on és una única història en diferents dispositius–. Per exemple, els universos de *Harry Potter* o *Star Wars* que, partint dels llibres o pel·lícules originals, s'amplien amb còmics, telesèries d'animació, videojocs o jocs de taula, on determinats continguts només es troben en algun d'aquests formats.

Veiem ara l'evolució d'aquests conceptes en quatre moments significatius:

Trencament de la linealitat de la narració

Des de les tauletes de fang sumèries, els còdexs de pergamí medievals o l'*emakimono* japonès fins avui, només s'ha trencat la linealitat de la narració en comptades ocasions, sovint lligades a les avantguardes artístiques –*Rayuela* de Cortázar– o al joc –els llibres tipus *Tria la teva aventura*–.

Des de finals del segle XIX, però, la influència creixent del llenguatge cinematogràfic ha normalitzat els salts temporals narratius i la fragmentació dels continguts. I des de mitjan segle XX, la televisió ens ha acostumat a comprendre missatges a partir de fragments incomplets, fins arribar al que podríem anomenar l'actual *cultura del zapping*.

Interactivitat

Si en lloc de la seqüencialitat fem atenció a la interactivitat, amb l'arribada dels suports digitals els continguts –ja nadius multimèdia– deixen de ser unidireccionals per respondre a determinades accions del receptor.

La conseqüència més nova d'aquesta interacció és l'anomenada *gamificació* de l'experiència lectora, que consisteix a obtenir el contingut com a premi a la superació d'una prova. En aquest camp, trobem *apps* d'estètica acuradíssimes, com *Numberlys* i *Morris Lessmore* –de William Joyce i Christina Ellis i la productora Moonboot–, orientades al lector infantil. O la

juvenil *Chopstiks* –un dels únics experiments en aquest camp del gegant Penguin–, una història d'amor que es desenvolupa entre àlbums de fotos, cartes i cançons. O *Device Six*, de la productora sueca Simogo, propera a la novel·la d'espies.

Realitat augmentada (AR)

El següent pas natural d'aquest procés és aprofitar les possibilitats dels suports digitals mòbils –tauletes i *smartphones*– per sumar-hi la realitat augmentada, sovint activada per la geolocalització dels dispositius, amb la intenció de provocar experiències immersives.

Així, dels primitius codis QR amb què s'activaven inicialment els continguts augmentats s'ha passat a tècniques de reconeixement d'imatges, objectes i llocs. I és previsible que els actuals dispositius mòbils siguin substituïts aviat per l'AR: ulleres, dispositius tàctils i, en general, l'anomenat *internet of things*.

Transmèdia

Així arribem a la suma de narració no-lineal, interactivitat i realitat augmentada, quan la història es desenvolupa fragmentàriament en diversos mitjans, dels quals la literatura n'és un més, juntament amb els còmics, videojocs, telesèries o *websèries*.

Com en el muntatge cinematogràfic, el resultat és més que la suma de les parts, però, a diferència

d'aquest, l'autor ja no té el control absolut del resultat. Per això, tots els continguts –inclosos els literaris– s'estructuren en el que s'anomena *bíblia transmèdia*. Aquesta, a la manera del document equivalent d'una *telesèrie*, fixa les variables que donen una certa unitat a l'univers de la història –llocs, rerefons, personatges, arcs temporals...– en els diversos mitjans, formats i suports on transcorre.¹

Com a conclusió podem aventurar que, com va passar amb el cinema o la televisió, l'adveniment de noves tecnologies o formats narratius no acabaran amb la literatura, i que la seva qualitat seguirà valorant-se seguint uns paràmetres no gaire diferents dels que s'hi apliquen des de l'inici de la paraula escrita.

Una altra cosa és com poden afectar aquests canvis al món editorial i als professionals que en depenen –escriptors, correctors, traductors...–, donada la resistència del sector a incorporar els nous suports i a interrelacionar-se amb els nous formats narratius. Les explicacions que hem sentit darrerament, com ara que «es tracta d'un altre negoci» o que «qui llegeix no està interessat en la tecnologia i qui està interessat en la tecnologia no llegeix», no fan més que confirmar que l'actual indústria editorial està excessivament especialitzada en el paper –inclosa la distri-

1 Un bon resum de la situació actual del transmèdia és el que fa el professor de la UAB Carlos Alberto Scolari a: *Narrativas transmedia: cuando todos los medios cuentan*. Ed Deusto, 2013.

bució, on recau el percentatge més substancial del negoci–, com demostra la política de preus dels *ebooks*.

Esperem que el canvi de l'ecosistema cultural que estem vivint no castigui excessivament els sauris del negoci editorial, que amb la seva caiguda arrossegarien moltes altres espècies del món de la literatura.

Taula rodona 2
Com parlem d'allò
que no es parla?
Tabús en la literatura
infantil i juvenil

Moderadora: *Bel Olid*
(escriptora i traductora)

Cómo hablamos de lo que no se habla. Temas incómodos en la literatura infantil

Txabi Arnal

(professor de literatura infantil i juvenil i escriptor)

Concedemos con demasiada facilidad el calificativo *tabú* a cualquier tema que goce de escasa presencia en la literatura infantil actual. Y tal vez deberíamos detenernos y reflexionar acerca de si estamos utilizando el término correcto. Y es que los tabús no existen per se, sino que somos nosotras y nosotros quienes les damos vida cuando (las causas son muy diversas) no hacemos frente a ciertos temas.

Temas incómodos

La vida está llena de *temas incómodos* y, cierto, muchos de ellos son tristes. Sin embargo, ello no debiera servir de excusa para negarles la atención que merecen, mucho menos cuando la niña y el niño hacen manifiesto su interés por saber al respecto. Y es que debiera ser derecho de la infancia tener conocimiento de que la vida también es tristeza, cualidad que nuestra sociedad suele relacionar con el fracaso,

sin percatarse (o tal vez sí) de que el verdadero fracaso es, precisamente, negar a buena parte de la población la información y las experiencias que esta demanda (también por vías literarias). En definitiva, somos los adultos quienes, desde nuestras múltiples posiciones en relación con la literatura infantil (editores, escritoras, madres y padres, bibliotecarios, maestras, animadores a la lectura...) decidimos qué tema interesa a la infancia, y qué valor debe ser impulsado a través del texto literario. Y en ocasiones (demasiadas) sucede que nos olvidamos de las formas literarias, y que solo nos acordamos de centrar y simplificar un tema (casi siempre complejo) con la intención de que este llegue sin interferencias al lector. Es más, a menudo es tal nuestra labor de elección y simplificación, que incluso priorizamos (dejando lo literario a un lado, por supuesto) que el contenido del mismo título de la obra, del texto y de la imagen faciliten que padres, madres, maestras o maestros puedan elegir sin riesgo de confundirse.

Y, mientras tanto, la literatura se nos escapa entre los dedos. Permitimos que el didactismo se apodere de los escritos. Miramos hacia otro lado y dejamos que el libro (literario o no) nos sustituya a la hora de hacer frente a un tema que no queremos, no nos atrevemos o no sabemos cómo abordar.

Y la trampa nuevamente está tendida. Tal y como dijo Strausfeld (1989), no solo nos arriesgamos a que-

dar atrapados en las redes del didactismo, sino que también acecha el peligro de la ya mencionada simplificación de temas complejos, y de la imposibilidad de dar solución a temas que a menudo (de un modo u otro) nos conducen por los caminos del pesimismo.

Y una vez más nos encontramos en la circunstancia (muy probable y repetida) de que el tema a desarrollar o el valor a transmitir se ha apoderado de una obra que pretendía ser literaria. Y cuando esto sucede, es decir, cuando el tema se apodera de la obra de manera evidente y manifiesta, es más que probable que este quede desnaturalizado. En definitiva, nuestro afán por normalizar y desmitificar ciertas cuestiones que definimos como tabú, incómodas, marginadas o muy poco tratadas, nos lleva a conseguir el efecto contrario. Es tan grande la labor que hacemos «a favor» de dicha cuestión, es tan especial el tratamiento que le damos a ese tema, que el lector lo percibe como raro y excepcional, y para nada cotidiano ni natural. Y no solo eso, también corremos el riesgo de dar un tratamiento paternalista y de transmitir mensajes del estilo: «(a pesar de estar en el *lado oscuro*) se puede ser feliz», «no es malo del todo estar en el *lado oscuro*», o «a pesar de los pesares, nosotros (los normales) aceptamos su situación».

Si bien, no nos cabe la menor duda, estaría mucho mejor viviendo en el *lado luminoso*. ¡Dónde va a parar!

A la búsqueda de una buena obra de literatura infantil

Otro aspecto a analizar es la manera en que realizamos la búsqueda de una buena obra literaria aquellas personas que estamos en contacto o tenemos una responsabilidad para con la literatura infantil (familias, profesoras, bibliotecarias...). Podemos llegar por diferentes caminos al codiciado tesoro: un buen texto de literatura infantil que, además, desarrolle un tema incómodo. Hay publicaciones diversas; revistas, blogs, páginas web especializadas. También solemos tener contactos, conocidos y amigos que nos hacen sugerencias. Y la casualidad, por supuesto, también es una vía.

Pero, y estas son cuestiones en las que entendemos que debiéramos centrarnos cuando es el tema quien manda y obliga (y así suele suceder en el mundo de la educación), ¿buscamos literatura infantil de calidad contrastada, o nos conformamos con obras didáctico-divulgativas disfrazadas de literatura infantil? ¿Debemos limitar la función de la literatura a ser un mero «recurso para»? ¿Buscamos en estas obras «la respuesta»? Porque, ¡jojo!, alguna respuesta, experiencia o sugerencia seguro que encontramos, pero, de ninguna manera conseguiremos hallar «la respuesta» (entre otras mil razones porque la respuesta rotunda y universal no existe). Y por último: ¿no estamos cargando un exceso de responsabilidad

sobre las espaldas de la literatura? ¿Por qué exigimos a esta lo que no pedimos a otras muchas artes o medios de expresión ligadas a la infancia?

Un par de ejemplos

Sin necesidad de entrar en aquellas cuestiones que con mayor facilidad acuden a nuestro pensamiento cuando hablamos de temas tabú o incómodos en la literatura infantil actual (muerte, sexo, abusos, violencia en general, discapacidades...), podemos observar que la censura también afecta a ciertos detalles, elementos considerados no apropiados para la infancia, desde el léxico hasta el contenido, de igual manera que a otras temáticas y asuntos que, en principio, no se prestan a formar parte de la lista de los discriminados.

Hablemos del *miedo*. La literatura infantil de miedo camina hacia la desaparición. Y no hablamos de obras literarias infantiles (o no tan literarias) pensadas para dar instrumentos a los niños con los que estos puedan hacer frente a sus miedos (obras que crecen como champiñones en las estanterías de librerías y bibliotecas), sino de obras literarias de miedo, que dan miedo de verdad, es decir, que en mayor o menor grado provocan dicha emoción de angustia. Los adultos decidimos la idoneidad del tema y, no solo eso, también lo adecuado del modo de afrontar o desarrollar dicho tema, la perspectiva desde la que

debe ser enfocado, y la manera misma de narrarlo. Y no nos confundamos: en estas ocasiones ejercemos como censores, no para proteger a los niños de algo inconveniente o inadecuado, sino para proteger nuestra comodidad y nuestra falta de ganas y recursos a la hora de abordar aquellos temas que nos resultan incómodos.

Y de una emoción en concreto, el miedo, podemos pasar a las *emociones* en general. ¿Qué estamos haciendo con ellas? Las sacamos de contexto, las clasificamos, las cribamos, elegimos aquellas que mejor se adecúan al catálogo que queremos completar. Una vez más actuamos como censores o recortadores para proteger nuestra comodidad y nuestra falta de recursos a la hora de abordar temas incómodos, y terminamos desnaturalizando (a través de la literatura) algo tan natural, humano y variado como son nuestras propias emociones. Y no solo eso, de paso también olvidamos (tal vez de manera intencionada) que, precisamente, la buena literatura (aquella a la que no estamos prestando atención alguna) está cargada de emoción. ¿O acaso no recordamos el sinfín de sensaciones que se derivan de la lectura o de la escucha del, por ejemplo, clásico *Caperucita Roja*, o de los modernos *Este no es mi bombín* (Klassen, 2013) y *¿Cómo es posible?! La historia de Elvis* (Schössow, 2006)? Y podemos asegurar que en estas obras, y afortunadamente en otras muchísimas más, las emociones, to-

das ellas, aparecen ordenadas, accesibles, comprensibles y en contexto.

Pequeña conclusión

Pasan los años pero parece que el tiempo se ha detenido. Recortamos y censuramos. Seguimos priorizando los contenidos y valores didácticos sobre los literarios. Continuamos utilizando la literatura infantil como un «recurso para». Y ese no es el problema. El verdadero problema comienza con aquello que pensamos, escribimos o decimos después del «para».

Una pequeña bibliografía.

Un par de recomendaciones

Klassen, J. *Este no es mi bombín*. Santander: Milrazones, 2013.

Schössow, P. *¿Cómo es posible?! La historia de Elvis*. Salamanca: Lóquez, 2006.

Strausfeld, M. (1989). «El realismo crítico en la literatura infantil-juvenil». *CLIJ: Cuadernos de Literatura infantil y juvenil*, 83, ps. 83-87.

Com parlem d'allò que no es parla? Tabús en la literatura infantil i juvenil

Raquel Pueyo

(pedagoga i mestra d'educació infantil)

Em venen dues imatges instantànies a la ment quan busco en mi els primers contactes amb la literatura, i són sempre de la meva mare. M'ha estat necessari arribar a l'adulthood per adonar-me que la seva estreta vinculació amb els llibres ha sigut plenament significativa quant a les meves inquietuds i recerques literàries; no tant pels gustos, considerant que sovint són diferents, sinó perquè en la nostra infància va ser idòniament capaç de transportar-nos amb prou llibertat cap alguns escenaris que podrien ser considerats incoherents pel context literari infantil i juvenil. Per aquest mateix motiu, veig oportú explicar els meus orígens amb el fi d'oferir-vos, si més no apropar-vos, a les arrels que sustenten i condicionen l'evolució de l'arbre literari que habita i es genera en mi.

La recordo llegir de cara al vespre en qualsevol racó de casa que fos prop d'un llum. Em captivava veure-la, sota unes grans ulleres rodones, fullejar les

pàgines sovint i amb destresa, sobretot dels llibres gruixuts perquè em semblava que podien ser inacabables. Els percebia com un repte entravessat que enaltia a qui era capaç de comprendre'ls i relacionar-s'hi ja que, comptar amb aquestes capacitats, possiblement, transportava l'extensió en una situació secundària. Del seu desig i del nostre interès (també del meu germà) s'origina l'altra imatge. Estàvem als llits preparats per anar a dormir i ella es col·locava al costat mateix, recolzada a l'escriptori amb un llibre a les mans, alguns d'aquests llargs, transmetent-nos històries que ens fascinaven. Cada nit ens regalava un trosset d'aquells insaciabls reptes que cada cop suscitaven més interès en mi, tant per la descoberta de la lectura mitjançant el codi lingüístic com per totes les aventures que s'hi amagaven a dins. Era palès que els seus gustos literaris es reflectien en la tria de les lectures nocturnes i, probablement, s'internaven en nosaltres alguns estils més que d'altres. Ara bé, la majoria dels relats provenien de fragments que prèviament havia llegit i considerava oportuns per delectar-nos. Ens transmetia el seu gust literari, allò que l'encisava i que reproduïa amb un focus d'emoció planer que omplia i multiplicava el pes del seu significat. Se servia habitualment de l'alta fantasia de llibres com ara *El hòbbit* (1937), *El Silmaril·lion* (1977), o *El senyor dels anells* (1954), de John R. R. Tolkien. Crec que vaig ser conscient de l'existència d'aquest

autor i de les seves obres entre els 4 o 5 anys, assolint representacions imaginàries sobre els mons i els personatges que els habitaven, unint-me a la recerca dels objectius d'aquells amb qui més m'identificava i descobrint les diferents vies i resolucions que seguien per assumir-los.

Més endavant, en les respectives edats (el meu germà és més gran), va aproximar-nos a diferents estils literaris per tal d'introduir-nos en la lectura autònoma, i allí és on vaig començar a trobar aquells que em traslladaven a contextos en què m'emmirallava i en podia extreure respostes. Els relats i novel·les que tracten fets reals, també fent ús de la metàfora, van adquirir més poder en mi i les històries fantàsiques van quedar-se a l'inici, on les tinc molt presents però les visito certament poc. En aquest moment, sobre els 11 o 12 anys, vaig iniciar un nou camí paral·lel al seu; el tràfic de llibres ha estat sempre fluït entre els membres de casa però entre ells dos ha sigut més present i dinàmic, i encara perdura freqüentment. En el meu cas, en canvi, en iniciar-me en els estudis del grau d'educació infantil, vaig sentir una forta curiositat pels diferents recursos pedagògics i metodològics d'autors, de centres, de comunitats educatives, etc., dedicant, majoritàriament, les meves lectures a l'aprenentatge i al desenvolupament de contextos i mètodes alternatius. Igual a casa meva són més diverses o busquen l'oci i el gaudi en un grau diferent al meu; igual jo sóc

més focal en l'estil, tot i que experimento molt enfront d'allò en què em centro. Sigui de la manera que sigui, és un mitjà que demostra pràcticament el seu ús envers situacions i intencions variades per part tant de qui ho escriu com de qui ho transmet o ho rep. En el seu ampli ventall sempre t'ofereix alguna situació en què representar-te, un lloc on encabir-t'hi i sentir que formes part d'un tot, que quelcom t'embolcalla càlidament i et resguarda dins seu.

L'últim any d'estudis vaig haver d'assumir el treball final de grau i en l'elecció del tema i la seva consecució és on vaig entendre la influència de la meva mare al voltant dels meus inicis literaris, tot i que no vaig percebre aquesta connexió fins a la fi de la seva producció. En el moment que vaig lligar-ho tot, vaig entendre que la llibertat i la proximitat cap a la literatura i la facilitat que m'havien ofert des de ben petita per a tractar certs temes i resoldre'ls amb neutralitat, m'havia dotat de diverses aptituds que em conformaven i, sense elles, la meva personalitat hagués estat ben bé una altra. Reflexionar sobre aquesta manca em permetia entendre per què tenia la intenció inicial de parlar d'allò que no es parla i donar-li veu, si més no facilitar l'accés cap als recursos més silenciats i oferir-ne un recull prou extens com per justificar la seva funcionalitat. D'aquí va sorgir el *Catàleg dels contes oblidats* (2016); un recull destinat a infants fins a 8 - 10 anys, classificat per temàtiques

i que tracta fenòmens encara considerats tabú dins la literatura infantil i juvenil. Entre ells trobem la mort, la discapacitat, l'homofòbia, el classisme social i la pobresa, el maltractament, el sexisme, etc. Per generar-lo de forma significativa i aconseguir resultats aproximats, va ser determinant la recerca i la creació d'un marc teòric basat en treballs d'investigació de professionals pedagògics, així com en estudis universitaris realitzats a diferents persones que formen part de l'ampli camp del món educatiu o del mercat editorial i determinen quins són els criteris de selecció de la LIJ.

Els resultats adquirits em van impactar força, i encara més quan vaig fer l'anàlisi dels continguts en relació amb l'afectació educativa i social que genera la ignorància cap a certs temes i sobre l'accessibilitat i la disponibilitat de recursos publicats sobre les temàtiques tabú escollides. Afirmativament, encara es manté un fort ocultisme i continuen sent evitats per diversos motius com són la sobreprotecció infantil, la falta d'un vincle ferm i d'una comunicació fluïda entre família i escola, la censura del mercat editorial determinada pels tabús i pels convencionalismes socials, l'absentisme d'aquesta diversitat de recursos en les escoles, etc. Encara que en altres mitjans la repressió no és tan visible, tenint en compte els contextos socials i les situacions diàries que comporta la globalitat en què vivim, la literatura és constantment

sentenciada, destinada a ser controlada pels diferents mediadors de lectura que han aconseguit comercialitzar-ne una de blanca i neutra. Ens han acostumat a aquesta censura i l'hem normalitzat, així com també reproduïm conductes que defugen certs aspectes perquè nosaltres mateixos n'hem sigut víctimes i vam aprendre en el seu dia què i on podíem tractar alguns temes o no. La nostra actitud determina la percepció i la gestió d'aquests tabús, així que s'ha de vetllar per tal de normalitzar-los entorn a les seves capacitats o competències i transmetre'ls adequadament amb la finalitat de resoldre els interrogants que se'ls generen. Però s'ha d'anar amb compte perquè la gestió de la informació idònia no significa triar què han de llegir o quins són els recursos més adequats per a cadascú, ja que podem cometre l'error d'assumir el rol de guardians que escullen segons el criteri de l'adult i prescindeixen de l'opinió dels lectors o receptor reals, quan l'interès del lector és bàsic per vincular-se amb el contingut del llibre i gaudir d'aquesta pràctica. Per tant, la posició ideal és la de naturalitzar i donar respostes i models variats per afrontar els conflictes de la manera més ajustada, acceptant la pluralitat i afavorint la inclusió. La lectura té aquest poder d'agrupació i d'empatia, permetent que tothom sigui capaç d'encaixar i de sentir de forma lliure pràcticament en qualsevol lloc. Això em trasllada de nou a les arrels on es troben les imatges de la meva mare que, molt

abans, ja m'havia demostrat aquestes certeses a través dels seus actes.

El paper de qui transmet és determinant ja que l'objectiu d'un recurs literari ha de ser, en primer lloc, la diversió, l'entreteniment, el gaudi i l'emoció de l'oient, i no s'ha de veure només, com bé deia Sara C. Bryant al seu llibre *Com explicar contes* (2008), per la seva funció instructiva (desxifrar els codis), ja que és secundària. Quedar-se només amb aquesta habilitat i ignorar la resta, són motius que afecten la desunió de moltes persones cap a l'hàbit lector, i està en mans dels mediadors poder presentar les seves múltiples possibilitats per mantenir el vincle abans no es perdi el gaudi i la pràctica, cosa que, si així ocorre, difícilment es torna a emprendre l'hàbit i s'exclou inconscientment d'aquestes potencialitats d'aprenentatge, explica Ada Castells a l'article *Literatura per a què? Llegir ens fa persones* (2007-2008). Les històries s'han de viure i representar, s'han d'apropar al públic ajudant-lo a conèixer amb la narració a través d'un ventall ampli i flexible d'interpretacions variables. Per tant, en el context educatiu de l'infant s'ha de vetllar per la utilització dels contes o d'altres recursos literaris, respectant els estils i gustos personals, i generar reflexions posteriors sobre les interpretacions i/o possibles gestions conductuals presenciades en les parts dels relats. Aquesta posició permet que el conte adquireixi altres dimensions, a més a més de la diver-

sió, i arribi a ser un mitjà excepcional que emprèn poder i aconsegueix ser idoni per gestionar situacions que sorgeixen tant a l'aula com a casa. De forma interpersonal i intrapersonal, apropa el sector infantil i juvenil a conèixer i disposar d'estratègies positives per afrontar la vida, de tenir habilitats de raonament i de reflexió que li permeti generar-se preguntes, establir i descobrir connexions, en ells mateixos o en la resta, i plantejar-se hipòtesis útils per a la pràctica. Així es conforma l'alteritat positiva en la convivència, i d'aquest conjunt es poden servir per arribar a ser més competents en l'entorn social en què viuen.

S'ha de valorar, doncs, aquelles persones i institucions implicades en la LIJ i en el mercat editorial que lluiten per trencar amb la censura i per fer partícips a tots els públics, de forma coherent i conseqüent, dels temes socials entre els quals vivim i fins i tot dels que ens determinen i afecten individualment i col·lectiva, com és el cas del sexisme que continua sent el més acceptat i neutralitzat en la majoria de les poblacions. Aquest col·lectiu que treu a la llum els temes amagats ens ofereixen recursos que solen ser usats per mitjà de dos grans vessants: d'una banda, perquè són significatius per a aproximar la infància i el jovent cap a la lectoescriptura i cap a la normalització de les temàtiques i, per l'altra, per la capacitat freqüent de presentar al públic situacions de les quals es poden extreure aprenentatges profitosos.

La meva mare va mostrar-me prèviament molt més del que em pensava que havia descobert d'adulta però, per sobre de tot, va ensenyar-me que la literatura és una expressió d'art que s'endinsa dins teu i et transforma, et col·loca en situacions, i si aconseguix perdurar en el teu interès és capaç de convertir-se en l'aliment que et nodreix la imaginació, les emocions, les habilitats, les possibilitats, la diversificació, etc., i que participa en la conformació de la persona en què constantment et transformes.

Bibliografia

Bryant, S.C. *Com explicar contes*. Barcelona: Editorial Biblària, 2008.

Castells, A. *Literatura, per a què? Llegir ens fa persones*. Servei d'Immersion i Ús de la Llengua. Departament d'Educació, Generalitat de Catalunya, 2007-2008.

Pueyo, R. *Catàleg dels contes oblidats. Anàlisi d'alguns temes tabú en la realitat educativa*. Treball final de Grau en Educació Infantil, 2016.

Taula rodona 3 Gèneres literaris invisibles

Moderador: *Ricard Ruiz*
(escriptor i professor)

L'Assaig, gènere invisible?

Saïd El Kadaoui Moussaoui
(escriptor)

En el seu llibre titulat *El racisme explicat a la meva filla*, l'escriptor Tahar Ben Jelloun diu que necessitava que el text fos clar, senzill i objectiu. Volia que fos accessible a tothom, tot i que el destinava prioritàriament als nens i nenes d'entre vuit i catorze anys.

Jo vaig escriure l'assaig *Cartes al meu fill, un català de soca-rel, gairebé*, en part amb la mateixa idea que Tahar Ben Jelloun. Volia parlar de la identitat pensant en un públic ampli, tot i que no em vaig veure capaç d'escriure un text per a nens i nenes de menys de 12 anys. Quan es vol escriure per a un públic tan ampli, el llenguatge és motiu de preocupació. Jo també, com en el seu moment ho va fer Tahar Ben Jelloun, volia un text clar, senzill, que no vol dir fàcil, i objectiu, sense excloure, ans al contrari, l'experiència subjectiva.

Per què per a un públic no menor de 12 anys?

Vaig tenir en compte la teoria del desenvolupament cognitiu de Piaget. Els 12 anys inauguren l'esta-

di de les operacions formals, on les criatures ja comencen a desenvolupar de forma clara el pensament hipotètic, lògic i abstracte. Em veia incapaç de fer un llibre per a criatures més petites, on algunes idees s'haurien hagut d'explicar d'una altra manera, més adequada a altres etapes menys evolucionades del pensament. De fet, tractant d'escriure aquest llibre va ser quan em vaig adonar de la dificultat d'escriure literatura per a un públic infantil, especialment l'assaig. Potser, aquesta, és una de les raons que expliquen que no abundi aquest gènere destinat a aquest públic.

En aquesta taula parlem dels gèneres invisibles. Doncs bé, l'assaig és, al meu parer, el més invisible de tots. Si penso en els meus fills, d'11 i 7 anys, m'adono que llegeixen novel·la, contes, han anat al teatre, tant amb els pares com amb el col·legi, i fins i tot han participat en algun recital de poesia. D'assaig, en canvi, molt poc.

Dit això, ara diré el contrari: l'assaig abunda. Pensem, si no, en els llibres de text, els treballs que han de redactar per a moltes matèries escolars, les explicacions dels professors etc. Dins del col·legi, el llenguatge assagístic, abunda. Potser, el que caldria és explicar a les criatures que quan raonen, quan es fan preguntes i busquen respostes, sovint estan fent els seus propis assaigs.

Si tornem a la teoria de Piaget, veiem que a cada període de desenvolupament li correspon un determi-

nat tipus d'assaig. Per a l'**estadi sensoriomotor**, que inclou les criatures de fins a 2 anys, on l'infant experimenta els primers contactes amb el món que l'envolta a través dels sentits, l'assaig ideal és aquell llibre que es toca, que té textures diferents, materials rugosos, llisos, sintètics, amorosos etc. És un tipus de llibre que m'agrada molt perquè endinsa les criatures en un món sensorial complex. Per a l'**estadi preoperacional**, que comprèn dels 2 als 6 anys, el llenguatge ja comença a ser ric, així com la varietat de conductes i el pensament i el joc simbòlic. És l'etapa de la pregunta estrella: «i per què». Els pares ens passem el dia intentant respondre les preguntes dels nostres fills. Per a aquesta etapa abunden llibres que classifiquen les màquines, les plantes, els dinosaures, els planetes etc. Per a aquesta edat també he pogut comprovar l'èxit d'un llibre com l'**emocionari**, que classifica i explica les diferents emocions humanes i que és molt útil per prendre consciència dels propis sentiments. Per a l'**estadi de les operacions concretes**, on les criatures d'entre 7 i 11 anys comencen a utilitzar la lògica per a respondre i resoldre qüestions concretes, l'assaig hauria de tenir molta més presència. Un llibre important per a mi, com ja he dit abans, és el de Tahar Ben Jelloun. El meu fill gran el va llegir quan tenia 10 anys i déu-n'hi-do, la quantitat d'arguments que hi va trobar.

Tota aquesta exposició corre el perill de ser massa simple. Abans d'acabar, però, em permetré

ser-ho més encara i diré que l'assaig necessita de l'adult al costat. La narrativa, en canvi, i molt especialment la novel·la, necessita del recolliment. Quan els meus fills llegeixen una novel·la, es tanquen a l'habitació, no em busquen ni a mi, ni a la seva mare. En canvi, les poques vegades que llegeixen un assaig o volen entendre un tema, surten de l'habitació i pregunten. La novel·la apel·la a la imaginació i l'assaig a la raó. Les dues coses són necessàries i s'autoalimenten. Gràcies per l'oportunitat que m'heu donat de pensar-hi i parlar-ne.

La poesia per a infants: fer-se un lloc

Miquel Àngel Llauger
(poeta i traductor)

Bartomeu Fiol, poeta de Palma, solia dir que la poesia és la *parenta pobra* de la literatura. Crec que les expressions *parenta pobra* i *gènere invisible* apunten cap allà mateix, o cap a direccions semblants si més no. De manera que el fet que la poesia infantil sigui un gènere poc visible no deixa de ser un reflex del que succeeix al camp de la literatura en general. Però, ho és, realment? I si ho és, ens hi hem de revoltar? Hi podem fer res? Intentaré donar algunes idees, formades des del gust per llegir poesia per a infants (de la bona, naturalment) i des de l'experiència d'haver fet alguna provatura més o menys reeixida en aquest terreny. Organitzaré les meves idees entorn de cinc titulars. El primer recull el que ja he avançat en les línies anteriors.

1. El lloc que ocupa la poesia per a infants és un reflex del lloc que ocupa la poesia per a adults

La poesia no ocupa el lloc central de l'espai literari: ni en la presència als mitjans, ni en els clubs de lectura ni, per descomptat, en les xifres de vendes. Això és una constatació molt més que un plany: ja hi tornaré sobre aquesta idea, però no és un ordre de coses contra el qual ens hàgim de revoltar de manera frontal. El fet evident, en qualsevol cas, és que hi ha un nombre baix de pares i de mestres que són lectors habituals de poesia i això significa un nombre baix d'adults que la poden transmetre d'una manera significativa: amb entusiasme. Encomanam el gaudi per allò que ens fa gaudir. Si en la prehistòria d'un lector de narrativa hi ha moltes vegades un infant que, al llit o des del pupitre, escoltava contes, a la prehistòria d'un lector de poesia hi hauria d'haver un infant a qui algú ha llegit poesies. Algú que li ha sabut fer arribar el que els versos tenen de joc, de fantasia i de diversió. Potser el primer problema és que no hi ha prou adults que ho puguin fer així com toca.

2. La comparació amb la tradició anglosaxona il·lustra molt bé les nostres mancances i ens pot indicar un camí

Perdoneu-me que situï com a segon titular un que potser no hauria d'anar aquí si seguíssim un ordre argumentatiu que anés de les consideracions més generals a la il·lustració amb exemples. Em sembla, però, que la comparació de la nostra poesia per a in-

fants amb la del món anglosaxó (i potser amb la d'altres àmbits, però parlo del que conec) diu molt de quines són les nostres febleses i les nostres oportunitats, per fer servir el llenguatge de les convencions d'empresa.

Tots ens hem passejat per la secció infantil d'una llibreria i ens hem meravellat de la quantitat i la qualitat dels llibres que s'hi mostren. Quants de nosaltres ens hem fixat que la poesia era la gran absent? Doncs bé: això no ocorre a les llibreries de Londres, d'Edimburg o de Chicago. Si en aquestes ciutats hi ha més i millors llibres de poesia infantil és perquè són de països amb una tradició que dona als versos per a infants un lloc molt més rellevant que nosaltres. Edward Lear i Lewis Carroll (els dos grans patriarques d'una manera d'entendre la poesia per a infants) són venerats i ocupen llocs destacats al cànon, i alguns autors de poesia per a infants (Shel Silverstein als Estats Units o Charles Causley al Regne Unit, per dir dos noms) assoleixen una gran popularitat. Deixeu-me esmentar dues dades significatives: una, que un autor tan solemne com T.S. Eliot va escriure un llibre de poesia infantil sobre gats (el llibre que ha servit de base al famós musical *Cats*), i l'altra, que un dels principals autors britànics de narrativa infantil i juvenil, Roald Dahl, també ha fet inoblidables llibres de contes en vers. Tot plegat configura una tradició espectacular: en quantitat, en ressò i en qualitat. A

partir dels grans Lear i Carroll, la poesia per a infants deixa de transitar pels camins de la carrincloneria i del didactisme i esdevé divertida, disbaratada i molt sovint, si em permeteu el castellanisme, gamberra.

3. La poesia per infants ha de saber trobar els seus lectors

No he vingut a parlar del meu llibre, com diu la frase cèlebre, però com que se'm va convidar a parlar des de l'experiència d'haver publicat un recull de versos per a infants, us donaré una bona notícia: he constatat que hi ha infants a qui agrada la poesia. Sí: la poesia no és només allò que els adults trobem que hauria d'agradar als infants sinó que és allò que, efectivament, troba entre els infants lectors entusiastes. Infants que volen els versos una nit i una altra, i que, quan ja se'l saben, demanen als pares un altre llibre de versos. És clar, parlo de lectors a qui els pares acompanyen.

Aquesta constatació, però, em porta a una altra: potser l'objectiu no és agradar a tots els nins, almenys en el grau de resposta fervorosa. Tornem a la comparació amb la literatura per a adults: la poesia no aspira a ser de consum de masses. De manera anàlega, la poesia s'ha d'oferir als infants, amb l'objectiu primer que tots l'apreciïn, i amb l'objectiu segon que trobi els seus incondicionals. No sé si cal dir-ho però la idea de competir amb la narrativa no condueix a gaire cosa.

No només és una qüestió que el mercat editorial ofereix molts més llibres de narrativa, i que els pares i els mestres estan més inclinats a llegir-los contes. És qüestió també (i aquí parlo més aviat com a pare) de l'incomparable poder de seducció que tenen les històries sobre la imaginació dels infants. La poesia ha de trobar el seu lloc, que potser hauria de ser un racó modest, però molt endreçat i amorosament cuidat. Preparat per acollir lectors que s'hi passaran moltes estones i hi passaran gust.

4. Cal mantenir el nivell d'exigència literària

El titular és molt poc original, i tots ho hem sentit a dir mil vegades, però els tèmics tenen això: sovint ho arriben a ser perquè són veritats que convé no oblidar. La prova de si la literatura per a infants mantén una exigència de qualitat literària és aquesta: els grans la podem llegir i gaudir-ne. Penseu, si sou pares de criatures, en les pel·lícules i ho entendreu ràpidament: segur que heu acompanyat els vostres fills a veure pel·lícules que us han resultat intel·ligents, divertides o emocionants, i segur que els heu acompanyat a veure subproductes que us han fet abominar el negoci del cinema infantil. En poesia és igual. Els exemples d'Edward Lear i Lewis Carroll tornen a ser els més il·lustratius: fan poesia a la qual podem aplicar l'etiqueta, també tòpica però també útil, de «per a infants de quatre a cent anys».

En el cas de la poesia per a infants, el que determina la qualitat no és diferent del que la determina en la poesia per a adults: un bon poema per a infants no és una efusió de carrincloneria ni una lliçó moral posada en vers, sinó un artefacte literari construït amb eines com el bon maneig del vers, el ritme, el sentit compositiu, les imatges, la imaginació, el lirisme i el sentit de l'humor.

5. A l'escola: llegir poemes per gaudir-ne

Evitaré el debat sobre si és saludable la tradicional memorització de versos, a l'escola o a casa. Sospito que no és un mal costum, però no aniré més enllà per manca de certeses. Sí que voldria parlar de la melangia que de vegades em causa veure com apareixen els poemes als llibres de text, cosa que deu ser un indicador de com se solen tractar a l'aula. Els poemes són presentats com a objectes a analitzar. En un nivell potser molt simple, però són textos que cal desentranyar: hi hem de trobar les imatges, hem d'esbrinar què vol dir l'autor, hi hem de saber apreciar una especial qualitat del llenguatge que resulta que rep el nom de «poètic», potser hi hem de comptar síl·labes. Us ho diu, això darrer, un ferm defensor de la regularització mètrica com a creadora de l'efecte especial que ha de tenir el vers sobre el receptor: es tracta, però, d'un efecte que té molt poc a veure amb l'exercici escolar de comptar síl·labes amb els dits.

Llegir poemes per divertir-se: la recepta deu ser més bona de dir que d'aplicar, però és la bona. Sostreure'ls, si no és molt demanar, de la dinàmica de les tasques obligatòries i les competències que l'infant ha d'adquirir. L'aprenentatge, si ha d'arribar, arribarà amb l'emoció i amb la diversió.

Un aclariment, per acabar

Soc conscient que se m'ha convidat a parlar de la poesia com a «gènere invisible» en un congrés de literatura infantil i juvenil, i que he parlat d'«infantil» i no de «juvenil». I no val dir, en aquest cas, que el que és aplicable als infants és aplicable als joves. He parlat del que conec una mica més i del camp sobre el qual he observat o reflexionat una mica. Intueixo que el terreny de la poesia per als joves també té les seves febleses i les seves oportunitats, però que no són exactament les mateixes. I estic convençut que mereixen la nostra atenció, i molt. Us proposo que en una altra ocasió algú amb coneixement de la qüestió ens ajudi en la reflexió.

Intervenció

Carla Rovira

(actriu i creadora teatral)

Com podem assumir la presència de persones menors d'edat dins el teatre? Crec que podem afirmar que el contacte més important que tenen les persones menors d'edat amb el teatre no és tant la lectura com l'assistència com a públic a espectacles. Malgrat això, el teatre segueix sent un esdeveniment llunyà per a la majoria de població menor de 18 anys. Per tant, tenim un repte important. Acostar el gènere del teatre a nens, nenes i joves.

Des del meu punt de vista, hi ha dos punts en els quals ens hem de centrar: per una banda, els processos creatius; per l'altra, en l'esdeveniment teatral en si.

Quan parlem de processos creatius, els hem de pensar de manera àmplia. No només en els processos creatius amb voluntat de fer una peça teatral, també d'altres processos que serveixen per construir coneixement col·lectiu o per generar comunitat.

Penso que el problema més important per encarar els processos té a veure amb la jerarquia adult-menor, una jerarquia molt important, que afecta directament en com és entesa la canalla dins la societat. Hem de ser capaços d'assumir les capacitats creatives dels nens i les nenes en els nostres processos. D'aquesta manera, facilitarem el seu empoderament com a subjectes creadors.

Sovint el procés creatiu es redueix a allò que duu a terme l'artista –o col·lectiu d'artistes– legitimat per fer-ho. La possibilitat de sumar sensibilitats artístiques de les persones menors d'edat ens pot obrir nous camins creatius i nous espais de representació. No només això obre un ventall de nous camins sinó que el fet representatiu, clau en el fet teatral, ofereix la possibilitat als infants de sentir-se més propers al teatre i el teatre més propi.

Per altra banda, quan parlem dels esdeveniments teatrals en si, parlem de l'assistència infantil com a públic d'una peça o un espectacle en les seves múltiples varietats. El que he pogut observar en la meva trajectòria teatral és que el públic menor d'edat –malgrat conèixer perfectament les convencions de comportament en el teatre– materialitza la seva presència amb intensitat. Podem pensar en la forta interacció amb allò que està passant a escena, tant si és per rebutjar-ho com per gaudir-ho. Aquesta presència és molt preuada. Tenint en compte que el món està

tendint, cada vegada més, a esborrar la nostra presència, hem de poder legitimar i enfortir la seva capacitat d'estar presents. És des d'aquest tipus de relació amb el fet escènic que podem canviar models de relació amb allò que està passant a escena i sentir-nos part activa de la peça i del teatre.

Finalment, tenim un altre repte que té a veure tant amb el procés com amb l'assistència com a públic. Tendim a pensar que la relació entre el teatre i els menors d'edat sempre és a través de la pedagogia. No em refereixo a l'escena com a espai de cultura que genera esperit crític, sinó a la tendència a restar importància a l'experiència artística. Tendim a esperar que l'experiència teatral d'aquestes persones ha d'ensenyar-los algun contingut important –sobretot amb un rerefons moral: sobre l'amistat, les pors, etc.–. Penso que hem de posar en valor l'experiència artística com a tal. L'experiència artística té relació amb tot, però no està circumscrita a cap altra cosa i és per aquesta unicitat, pel fet de ser única, que és especial. És per això que hem de pensar les experiències artístiques com a tals, especialment en el cas de la infància. Si volem generar persones amb ganes de viure, veure, experimentar art, hem de protegir el valor de l'experiència artística per si sola.

Taula rodona 4

Contagiar la literatura infantil i juvenil. Prescripció i difusió

Moderador: *Ricard Ruiz*
(escriptor i professor)

Contagiar la literatura infantil i juvenil. Prescripció i difusió

Núria Càrcamo

(llibretera de la Llibreria Sendak)

El verb prescriure significa, segons el diccionari, ordenar. La llei prescriu; un metge prescriu. Si bé la literatura hauria de ser una qüestió d'Estat i considerar-se un bé de primera necessitat, en aquesta ponència m'atreveixo tan sols a formular una petició menys pretensiosa i més assumible a curt termini: demanar que s'empri una altra paraula que, semànticament, defineixi millor la tasca del mediador cultural. Un terme que eviti el conflicte inherent que suposa unir, en un mateix concepte, paraules com ara 'llegir' i 'ordenar', i que sigui un reflex més fidel i ampli del que suposa exercir aquesta professió.

Dit això, potser és necessari recordar el primer dels deu drets del lector que va encunyar Daniel Pennac al seu assaig *Com una novel·la* (Empúries, 1993): el dret a no llegir. I és que, com afirmava Gianni Rodari, «la lectura és un privilegi i no pas un deure». No oblidem, doncs, que llegir ha de venir de gust i ha de

ser font de plaer i coneixement. Llegir per llegir, com el títol d'aquest congrés. Desempalleguem-nos de la literatura utilitarista, dels llibres-que-serveixen-per-a, de l'autoajuda mal camuflada en forma d'història il·lustrada, de les varetes màgiques en forma de llibre. Llegir ens farà més lliures –aforisme que hem escoltat i llegit assíduament– però només serà així si llegim lliurement i perquè sí.

Per tant, què fem les persones que ens dediquem a mediar entre els llibres i els seus lectors? Segurament en fem moltes, de coses: escoltem, conversem, recomanem, riem, acompanyem, a vegades també ens equivoquem... però la descripció que més s'ajusta a la realitat és que obrim portes, il·luminem escletxes i mostrem camins, tot deixant que qui llegeix sigui el veritable protagonista de la seva experiència lectora. En altres paraules: som punt de trobada entre uns i altres, però qui travessa el llindar de la porta, qui camina per les rajoles grogues, qui es deixa endur pel tornado fins a territoris inexplorats, és el lector. I per aconseguir tot això cal que la porta sigui prou temptadora per convertir-se en anhel, en escenari de felicitat futura, en objecte de desig.

En conclusió: no, com a llibretera no prescriu mai. No gosaria fer-ho ni me'n sento autoritzada. Potser encara no hem descobert la paraula precisa, o en necessitem moltes. Des d'aquestes pàgines encorat-

gem els neologistes d'aquest país perquè ens facin arribar les seves propostes.

Naturalment, el *com* fem tot això –el reguitzell de verbs anteriorment esmentats– esdevé el que marca la diferència. Com obrim aquestes portes depèn de nosaltres. I, de fet, aquest acompanyament no comença ni acaba en el moment de prestar o vendre un llibre –la selecció prèvia, per exemple, és fonamental i el punt de partida de tot acompanyament lector–. És una experiència holística que s'ha de fer amb la dosi justa d'il·lusió, responsabilitat, respecte i confiança, tant en un mateix com en el lector.

A la llibreria no recomanem tan sols llibres. Creem, poc a poc, un vincle afectiu amb una altra persona amb qui conversem i compartim els nostres interessos i experiències com a lectors. D'igual a igual. I tingui l'edat que tingui. Això vol dir evitar les temudes comparacions i no reduir el lector a un número que senzillament correspongui a la seva edat. En resum: no hi ha lloc per al judici, la croada cultural, l'abrandament o les tarimes. I tampoc no cerquem amb ànsia el moment epifànic en què aquell infant o jove descobrirà el gust per la lectura. Que aquest moment arribi quan arribi, si és que arriba. Les millors coses que ens passen a la vida són sovint les més inesperades.

El meu moment epifànic va ser fruit de l'atzar i de l'avorriment. Tenia al meu abast llibres d'aventures increïbles que havien estat del meu pare. Un bon

grapat d'adults fent la migdiada al meu voltant. La llum encegadora del mes d'agost inundant els carrers del poble. Un silenci feixuc i mandrós. I la prohibició de fer soroll i molestar els veïns. Així doncs, la curiositat i la necessitat d'omplir les hores van fer la resta.

D'altra banda, com a mediadors culturals, però sobretot com a pares i mares, ens hauríem de fer la següent pregunta: quin espai ocupa la literatura a la nostra vida? Si sabem transmetre com en són, d'importants, els llibres, és probable que per als nostres lectors i fills també ho siguin, d'importants. No perquè els hi diguem que ho són, d'importants. Sinó perquè els hi demostrem. I ho fem amb passió. Si llegir ens entusiasma, no ens suposarà cap esforç compartir-ho amb qui més estimem.

I d'aquí neix la importància de créixer envoltats d'històries. En el llibre *Educar i créixer amb històries* (Eumo Editorial, 2018), la docent i escriptora Débora Chomski posa èmfasi en el fet que els contes, els relats i les històries són també matrius de pensament on s'organitzen els nostres coneixements del món i les normes de convivència. Necessitem una «butxaca plena de màgia, un recull d'històries per viure», ens diu Chomski tot citant el psicòleg infantil Bruno Bettelheim, ja que «les històries que ens expliquen i que expliquem als nens i nenes, ens ajuden a entendre el món». Per tant, les històries són finestres des d'on explorar; miralls des d'on actuar; ales amb les quals volar.

Com a mediadors culturals, ¿podem recomanar res millor que fer que les paraules siguin presents arreu? La literatura ha de sortir de les parets de la llibreria, de la biblioteca, de casa, de l'escola... de qualsevol estança. Ho ha de poblar tot. Ha de ser un bé intangible i preuadíssim a l'abast de la nostra mà. Llegir arreu, en qualsevol lloc i en qualsevol format o suport.

En aquest punt és quan toca ser creatiu i treure el màxim partit a les noves tecnologies i a les xarxes socials. Ben administrades, ens poden ajudar molt a donar més rellevància a la literatura i a fer-la més visible també a les pantalles. Text, imatge, vídeo, àudio... i desenes de canals a través dels quals vehiculitzar la paraula en totes les seves dimensions.

Chomski també ens recorda, en paraules del semiòleg Roland Barthes, que la narració està present en el mite, la llegenda, el conte, la novel·la breu... però també en la pintura, el cinema, les notícies, la conversa. Per a Barthes, «la narració és internacional, transhistòrica, transcultural. Senzillament és aquí, com la vida mateixa». Així doncs, parem bé l'orella. Obrim bé els ulls. Aprenem a mirar. Eduquem la mirada d'infants i joves perquè tinguin la capacitat de llegir-ho tot, d'assaborir la literalitat d'un món tan fascinant com canviant.

«Salveu-me els ulls quan ja no em quedi res. / Salveu-me la mirada; que no es perdi!», pregava el poeta Miquel Martí i Pol en el seu poema «Salveu-me

els ulls» (*Crònica de demà*, 1977). «Pels ulls conec, i estimo, i crec, i sé, / i puc sentir i tocar i escriure i créixer / fins a l'altura màgica del gest.»

De fet, els petits lectors són els primers a descobrir-ho gràcies a la seva immensa habilitat per desenvolupar el pensament màgic i fer irrompre la fantasia en una realitat que, per a ells, és la matèria primera a partir de la qual creen les seves històries. Jugar és també narrar. I és que la narració, que parteix de l'oralitat, no només s'expressa a través de la veu, sinó també del gest, el somriure, la mirada i, és clar, del joc.

Com a llibretera i amant de *Madame Bovary*, defenso el dret al *bovarysme* tal i com el va definir Pennac, com una malaltia de transmissió textual: «El *bovarysme* és aquesta satisfacció immediata i exclusiva de les nostres sensacions: la imaginació s'infla, els nervis vibren, el cor s'embala, l'adrenalina bufeteja, la identificació opera en totes direccions, i (momentàniament) el cervell fa passar bous quotidians per bèsties grosses novel·lesques.»

Bous quotidians per bèsties grosses. Molins per gegants. Aquest és un dret inherent a tot lector que cal cultivar des de tots els àmbits. Enriquim la vida dels futurs grans lectors amb tot d'històries –inventades, llegides, escoltades...– i eixamblem així el seu món. I acabo recordant les paraules del filòsof Ludwig Wittgenstein: «Els límits del meu llenguatge són els límits del meu món.»

Des de l'escola. El que queda per fer

Josep Ramon Cerdà
(escriptor i professor)

La meva aportació a aquesta taula rodona té a veure amb la meva experiència com a professor; però també –no puc evitar-ho– amb el que he pogut observar i comprovar durant les diverses etapes que he treballat a l'administració a diferents entitats relacionades amb la gestió pública de la cultura. I la primera percepció que tenc és, precisament, que cultura i educació (i parlo tant d'ambdós sectors en general com dels diferents departaments públics competents) no solen anar tan coordinats com seria desitjable per tal d'aconseguir els seus objectius comuns. El més important d'aquests objectius hauria de ser la difusió i la promoció de tota activitat cultural entre els infants i adolescents. Es tracta d'una prioritat per a ambdues parts: si els escolars no s'acostumen a consumir literatura, el sector no tindrà lectors; i si les produccions literàries no arriben als centres educatius de manera fluïda i continuada, les mancances en comprensió

lectora i expressió escrita dels alumnes es perpetuaran. Des del meu punt de vista, l'associació entre cultura i educació hauria de formar part de l'estratègia més bàsica de construcció de país, tal com ho entenien els noucentistes.

Actualment, a més, hem de fer aquesta tasca tot intentant adaptar-nos als canvis constants i accelerats dels nous canals i formats de consum cultural, que estan redefinint de manera constant, i la manera i les formes d'arribar als lectors, especialment als adolescents.

Una primera mancança que caldria analitzar és la inexistència d'un mercat cultural ben cohesionat entre els diferents territoris en llengua catalana. És mal de creure que el sector cultural en general, i l'editorial en particular, no s'esforci per crear mecanismes més fluides d'intercanvi i circulació de les seves produccions. És cert que en els darrers temps, per part de les administracions públiques, s'han fet esforços per millorar aquesta comunicació, però encara són clarament insuficients. Parlo no només de circulació d'escriptors, sinó d'accés als productes culturals i de comunicació entre els consumidors de literatura en català. Aquesta manca d'una estructura empresarial cultural de país suposa un llast per a qualsevol intent de fer viables iniciatives amb vocació majoritària.

Contagiar el gust per la lectura: prescripció i difusió

Anna Herráez

(bibliotecària de literatura infantil i juvenil)

El concepte de *prescripció*, tot i que tradicionalment ha estat associat a l'àmbit de la medicina, és cada cop més utilitzat en el món de la literatura, i l'existència d'un postgrau de la Universitat de Barcelona amb aquest títol² ho corrobora i fa palesa la importància de donar valor a aquesta pràctica.

No obstant això, l'adopció del terme ha estat motiu de controvèrsia dins el sector bibliotecari. Molts consideren que la de prescriure és una tasca habitual, i que el fet d'assimilar-la a la de la medicina o de dotar-la d'un estatus d'art –com de vegades apunten alguns mitjans– pot resultar excessiu i fins i tot pot crear una distància amb el lector, que és justament l'efecte contrari al desitjat.

---

² Postgrau de prescripció lectora, Universitat de Barcelona [http://www.ub.edu/biblio/postgrau-de-prescripcio-lectora/presentacio.html]

Al cap i a la fi, no hem fet aquesta funció sempre els llibreters, professors i els bibliotecaris? En el cas de la literatura infantil i juvenil (LIJ), l'objectiu és aproximar-nos a l'infant o el jove i posar-nos al mateix nivell, crear un espai de diàleg de tu a tu, per tal de conèixer les preferències individuals i construir un itinerari lector d'acord amb les seves necessitats.

Segons Gonçalves da Silva, autor de *La nostalgia del vacío. La lectura como espacio de pertenencia en los adolescentes*, el rol del mediador és «acompanyar, suggerir però també escoltar i entendre. Molt més en l'actualitat, en què les referències són variades, disperses i provinents de formats diversos. La ficció és un vehicle per a provocar reaccions emocionals sobre les quals s'apropen a l'acte de llegir».³

D'altra banda, el nombre de títols infantils i juvenils publicats en els darrers anys fa cada cop més indispensable tant definir quins han de ser els criteris a l'hora de seleccionar el fons com crear estratègies atractives de difusió.

Les revistes especialitzades i els blogs de referència resulten una bona eina a l'hora d'adquirir el fons per a les biblioteques, però, tot i que és impossible llegir absolutament la totalitat del que s'edita a

³ Gonçalves da Silva, Freddy. *La nostalgia del vacío. La lectura como espacio de pertenencia en los adolescentes*. Zaragoza: Pantalia, 2018.

l'Estat espanyol, i encara que pugui semblar una obvietat, llegir continua sent un requisit bàsic si volem ser uns bons professionals i fer front a la quantitat ingent de novetats que es publiquen a diari.

Garralón⁴ ja va deixar palès en un article que durant l'any 2015 es van concedir 12.705 ISBN per a llibres infantils i juvenils, una mitjana de 840 novetats mensuals i 34 diàries i, segons els darrers informes estadístics de la **Federació de Gremis d'Editors d'Espanya**, la tendència és a l'alça.⁵

Per la seva banda, Lartitegui⁶ ens parla de modernitat líquida: «El pla d'acció del consumisme combina hàbilment el culte a l'objecte amb l'excitació permanent del sentiment de necessitat. El llibre, particularment, pateix la dinàmica vertiginosa de les novetats i com sabem, això provoca necessàriament un excés de rebuig [...]. La superproducció, dissenyada per a anul·lar el criteri, arrossega una allau de títols en què les noves tendències crearan moda [...]. Aquesta dinàmica basada en el fet de mantenir un estat d'insatisfacció centrat en la demanda de novetat

⁴ Garralón, Ana. «¿Deberíamos leer todos los libros para niños que se publican como novedad? Dos ideas contra la “noveditis”», blog *Anatarambana* [<http://anatarambana.blogspot.com/2017/12/deberiamos-leer-todos-los-libros-para.html>].

⁵ *El Sector Editorial Español. Datos Estadísticos* [<http://federacioneditores.org/datos-estadisticos.php>].

⁶ Lartitegui, Ana G. *Alfabeto del libro de conocimientos. Paradigmas de una nueva era*. Zaragoza: Pantalia, 2018.

cerca el seu aliat en l'empenta artística del llibre, la qual pot acabar encobrint la banalitat pròpia de la modernitat líquida o, en el pitjor dels casos, l'intent d'anestesià la intel·ligència dels lectors.»

Totes aquestes qüestions posen de manifest la importància de tenir un personal qualificat i ben format en LIJ que es responsabilitzi de mantenir una col·lecció de qualitat i que sigui capaç de crear dinàmiques atractives per a oferir-la al públic. En aquest sentit, es manifesta la voluntat del Consorci de Biblioteques, amb el disseny de plans de formació continuada adreçats als responsables de les àrees infantils i de famílies. El Servei de Documentació de Literatura Infantil i Juvenil (SDLIJ) ha donat suport al Departament de Recursos Humans de Biblioteques de Barcelona en la programació de les formacions que es realitzen regularment a la Biblioteca Xavier Benguerel, en les quals també participa.

En aquesta línia, l'SDLIJ coordina un grup de treball que fa ressenyes dels títols més rellevants de literatura infantil i juvenil, així com seleccions temàtiques o per diferents nivells de lectors a través del Bibarnabloc (el blog de recomanacions de Biblioteques de Barcelona).

Pel que fa a les àrees d'infants, joves i famílies, les 40 biblioteques de Barcelona que conformen el mapa de la ciutat desenvolupen regularment activitats de promoció i animació a la lectura que responen

als interessos de les diferents tipologies de públic i que engloben totes les franges d'edat.

Així doncs, trobem els **Aperitius musicals**, audicions didàctiques adreçades a infants d'1 a 4 anys per a introduir en la música els prelectors i ajudar-los a desenvolupar la sensibilitat i la creativitat. Escoltar, cantar, jugar i aprendre són els eixos dels concerts, en els quals tant els nens com els seus acompanyants, junt amb els músics, són els protagonistes. S'hi recomanen llibres i música adients per als més menuts i disponibles a les biblioteques.

Les sessions de **Primeres passes**, adreçades a aquesta mateixa franja d'edat, conformen un projecte que vol familiaritzar els nadons amb el món del llibre des del primer any de vida. Això es fa a través de diverses propostes molt sensorials que conviden a mirar, tocar i escoltar: espectacles visuals, audicions musicals i contes-tallers. Una proposta que dota les famílies d'un espai de relació amb el llibre i els seus nadons i els dona eines per a continuar aquesta tasca des de casa.

L'activitat **Què llegim** és un espai de trobada adreçat a pares, mares i educadors on un especialista en literatura infantil presenta i recomana seleccions temàtiques de llibres sobre aspectes de l'entorn de l'infant (amistat, escola, tolerància, pors...). L'objectiu és donar eines per a transmetre l'interès pels llibres als més petits i explicar la importància de la lec-

tura en el desenvolupament dels infants. També hi ha un espai de preguntes i consultes per a compartir aquesta experiència. En aquesta mateixa línia, trobem **T'interessa**, xerrades entorn del món dels infants.

D'altra banda, l'activitat **Llibres a escena** presenta propostes escèniques de petit format i curta durada (50 minuts), adreçades a infants de 3 a 9 anys, que es basen en llibres i combinen la narració amb la dramatització i el suport d'objectes, titelles o música. Cada proposta està pensada per a una franja d'edat, i en alguns casos hi col·laboren petites editorials infantils. Principalment, es trien obres d'autors catalans vius, com a petit homenatge. Totes les sessions van acompanyades d'una exposició de llibres relacionats que es poden endur en préstec.

El **Sac de rondalles** són sessions de narració de contes, adreçades també a infants de 3 a 9 anys, on l'oralitat té el paper central, despullada d'elements escènics. Moltes d'aquestes sessions es fan amb la col·laboració de l'ANIN (Associació de Narradores i Narradors).

Una altra activitat de dinamització, en aquest cas per a infants de 7 a 13 anys, són els **tallers de descoberta**: sessions dinàmiques sobre llibres per a conèixer altres realitats, compartir descobertes i fer lectures que parlen de temes com el medi ambient, la música o l'art. En aquesta activitat es treballa un llibre

durant tres sessions a partir d'accions i tallers participatius entorn dels diferents temes proposats.

Finalment, val a dir que moltes biblioteques programen activitats en diades concretes, com ara el dia de Sant Jordi, i inclouen activitats entorn de la poesia coincidint amb la Setmana de la Poesia de Barcelona.

Pel que fa a clubs de lectura, es fan trobades per a infants i joves. Algunes biblioteques participen dels premis Atrapallibres i Protagonista Jove, i d'altres seleccionen els llibres en funció dels lectors que freqüenten la biblioteca.

Durant els tres primers trimestres de 2018, les Biblioteques de Barcelona han realitzat **1.100 activitats**, amb un total de **19.198 participants**.

Pensem que el plaer de llegir es pot descobrir de ben petit, per això les 40 biblioteques de Barcelona ofereixen un ventall ampli d'activitats ben variades per a infants, joves i famílies que us convidem a conèixer.

L'SDLIJ, concretament, té com a objectius principals conservar, estudiar i difondre tot allò relacionat amb la **producció, la promoció i l'estudi** de la LIJ, amb una incidència especial sobre les obres i els autors de l'àmbit català.

El Servei desenvolupa aquesta funció a través de dues accions principals: d'una banda, la creació i la difusió de ressenyes, guies de lectura, entrevistes

i exposicions temàtiques, i, de l'altra, la planificació de diferents activitats que tenen com a finalitat donar a conèixer autors, il·lustradors i especialistes en literatura infantil i juvenil.

Les guies de lectura elaborades mostren tant els fons antics com els més actuals sobre un personatge clàssic de la literatura infantil i juvenil, una determinada tipologia de llibres, un autor, un esdeveniment vinculat o una temàtica determinada. A tall d'exemple, trobem les guies sobre diversitat afectiva (LGTBIQ+) o sobre cinema i LIJ.

Les presentacions d'aquests recursos es fan durant una jornada en què s'aprofundeix sobre la matèria i es comparteixen recursos i experiències.

Un altre servei que ofereix l'SDLIJ, a banda del servei de referència, són les visites a mida a professionals o estudiosos de la literatura infantil i juvenil. En funció de la demanda se seleccionen fons temàtics –tant històrics com actuals– vinculats als interessos del grup.

La difusió dels materials elaborats des de l'SDLIJ es fa a través dels butlletins de notícies, que des de 2015 conviuen amb un perfil de Facebook, des dels quals periòdicament s'informa els subscriptors sobre premis literaris, articles d'interès, presentacions i l'agenda d'activitats destacades per a professionals i famílies.

Una altra publicació de gran utilitat per als professionals de les àrees infantils de les biblioteques de

Barcelona és el document anual, amb les efemèrides relacionades amb la literatura infantil i juvenil que elaborem a l'SDLIJ i que ha esdevingut la publicació amb més recorregut de la història d'aquest servei.

Pel que fa a usuaris externs, els alumnes i docents que més consulten el fons o hi sol·liciten sessions formatives són: alumnes de l'Escola de Magisteri de la UB; alumnes del postgrau de Didàctica del Lleure de la UB; alumnes de graus, postgraus i màsters; alumnes dels cicles superiors en educació infantil; alumnes de les escoles d'estiu de la Universitat Ramon Llull o de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, entre d'altres, amb assignatures vinculades amb el món del llibre i la literatura infantil i juvenil.

A aquestes visites, també hi hauríem d'afegir els col·lectius de professionals bibliotecaris i investigadors d'altres països com Suècia, el Canadà, Itàlia, França, Eslovènia, Txèquia, Colòmbia, Xile o el Perú.

Amb referència al fons de l'SDLIJ, aquest ha estat cedit en diverses ocasions, com és el cas de la participació en el **V Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana**, celebrat a Barcelona l'octubre de 2013, o, més recentment, en **Llum de Llull. Jornades de Literatura Infantil**, el novembre de 2017, organitzades per les Biblioteques Municipals de Reus i el grup de treball Bib.Botó del Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes de Catalunya, en què el personal també va participar en una taula rodona.

Una altra manera de fer visibles els fons patrimonials de l'SDLIJ, més enllà de les exposicions que es fan a la biblioteca Xavier Benguerel amb motiu de les activitats esmentades, són les exposicions vinculades a diferents esdeveniments de la ciutat de Barcelona. En aquest sentit, des de l'SDLIJ es valora molt positivament l'exposició d'una part del seu fons al festival del llibre infantil de Barcelona, **Món Llibre**, el qual ha acollit, durant diverses edicions, exposicions de fons de la col·lecció històrica entorn de diferents personatges o temàtiques de la literatura clàssica infantil: els llibres *pop-up*, la Caputxeta Vermella, Hänsel i Gretel, el flautista d'Hamelin o l'Alícia de Lewis Carroll. D'aquest darrer personatge, l'edició de 2015 del Món Llibre va habilitar un espai central per a acollir les més de cinquanta versions d'aquest clàssic, amb edicions que anaven dels anys trenta, de l'editorial Mentora, amb la traducció de Josep Carner i els dibuixos de Lola Anglada, fins a la versió més actual.

El fons també ha estat present en dues ocasions a **El Born, Centre de Cultura i Memòria**, dins la Fira del Llibre Prohibit, on es va poder visitar una mostra de llibres infantils i juvenils del fons històric de l'SDLIJ que, en algun moment de la història, van ser censurats. També ha presidit la reobertura de la Sala Beckett amb una selecció del fons històric d'exemplars de *La Ventafocs* i *Peter Pan*.

Així mateix, una altra acció adreçada a posar de manifest el gran valor patrimonial del fons bibliogràfic que aplega la col·lecció històrica de l'SDLIJ, i fer-ne difusió, és el projecte de digitalització. Des de l'octubre de 2014 s'han digitalitzat 291 documents, dels quals més de quaranta són accessibles al Trencadís, nombre que anirà augmentant anualment amb la selecció dels documents que es preparen per a ser digitalitzats.

D'altra banda, l'SDLIJ aposta per programar activitats⁷ en què la formació és implícita, i en què els diferents agents del sector editorial troben un espai d'intercanvi i debat que resulta enriquidor per als assistents. És així com es defineix el cicle «Collita fresca», sessions temàtiques sobre diferents gèneres, tipologies de documents o franges d'edat dels destinataris. L'activitat es duu a terme des l'any 2012 i fins al moment s'han fet trobades especialitzades sobre àlbums, còmic, novel·la juvenil i llibres de coneixement, i la propera sessió (març de 2019) tractarà sobre els llibres creatius i d'art. En aquesta activitat es trien les editorials més destacades pel que fa als diferents àmbits temàtics, i els editors presenten la seva línia editorial i les novetats. Un professor o bé un llibreter

⁷ Per a més informació sobre les activitats de l'SDLIJ podeu consultar: Castellano, Neus. *El Servei de Documentació de Literatura Infantil i Juvenil (SDLIJ) de la Biblioteca Xavier Benguerel de Barcelona. Història, situació actual i propostes de futur* [<http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/125419>].

expert en la matèria ens explica quins són els criteris que cal tenir en compte per a valorar aquesta tipologia de fons. Els assistents acostumen a ser bibliotecaris, professors, il·lustradors i editors. L'activitat és oberta als amants de la LIJ i al públic generalista, que coneixerà de primera mà quines són les tendències i els llibres que tot just acaben de sortir al mercat o estan a punt de fer-ho.

Des de l'SDLIJ també es programen activitats concretes per a donar a conèixer l'obra d'un autor, o bé sobre una temàtica específica: els clàssics, el llibre digital per a infants i joves, l'autoedició, els llibres *pop-up*, els llibres d'artista, la promoció de la lectura, la lectura d'imatges o la poesia.

Es fan homenatges a autors, com els que es van dur a terme l'any 2017 a les il·lustradores catalanes Fina Rifà i Maria Rius, o bé a Roser Capdevila, aquest 2018.

També s'han organitzat taules rodones, com la del 10è aniversari de l'editorial Nórdica o la del 50è aniversari de l'editorial La Galera. Acompanyant les trobades, l'SDLIJ acostuma a exposar una selecció dels seus fons, històrics i actuals, i acull també obra original d'il·lustradors reconeguts.

La bona rebuda d'aquestes sessions, que sovint han superat el centenar d'assistents, ens impulsa a continuar planificant les properes trobades.

La finalitat de totes aquestes accions és fer xarxa amb tots els agents del sector, potenciar les col·laboracions i fer visible la producció de LIJ.

Intervenció a la taula rodona: «Contagiar la literatura infantil i juvenil»

Josep M. Soler

(conductor de «Llegir per sentir» a Ràdio Vilafranca)

En primer lloc voldria fer dos agraïments inicials i fer notar dues coincidències. Agrair a l'organització pel fet d'haver pensat en nosaltres per participar en aquest congrés i, d'altra banda, agrair a tots els valents que s'han decidit a acompanyar-nos a aquesta hora de la tarda, i just després del dinar. Quan em van dir l'hora de la taula rodona vaig pensar que potser ens trobaríem com a la ràdio, parlant amb l'esperança que algú t'escolti, però sense veure ningú.

També volia assenyalar dues coincidències que m'han semblat interessants. En primer lloc el lema del congrés «Llegir per llegir» que, si us hi fixeu, és molt semblant al del nostre programa de ràdio, que es diu «Llegir per sentir», tot i que nosaltres ja fa vint-i-cinc anys que li vam posar nom al programa, amb el doble joc de la paraula sentir, d'escoltar i de tenir sentiments gràcies a la lectura. D'altra banda, els primers deu anys d'existència del premi Aurora Díaz-

Plaja, que es lliurarà avui al final d'aquesta taula rodona, un premi que es va lliurar en el decurs d'un acte que organitzava el nostre programa a Vilafranca.

A una zona llunyana que es diu el Penedès, hi ha una petita ciutat o un poble gran, d'uns 40.000 habitants, on dos gals es mantenen fermes promociant la literatura infantil i juvenil per la ràdio. No cal que us digui que l'Astèrix, el que pensa i planifica, és en Pere Martí, i jo faig d'Obèlix, porto els menhirs i faig la força amb la meva veu. El «Llegir per sentir» no té res d'original, consisteix a fer una entrevista setmanal a un autor o autora de la LIJ, ja siguin escriptors com il·lustradors, però també editors o traductors. Potser la característica més rellevant del programa és la seva persistència en el temps, som constants, insistents, permanents i amb molta voluntat. També la voluntarietat cal destacar-la perquè tant en Pere com jo fem el programa de forma altruista, fora de les hores de la nostra feina, i el dia que s'acabi aquesta voluntat s'acabarà el programa.

A més d'entrevistes setmanals procurem organitzar algun acte de reflexió sobre el sector. Durant els primers 18 anys del programa l'acabàvem amb un sopar-tertúlia en el qual participaven els autors i on tractaven un tema de debat. I l'any 2014, amb motiu del nostre 20è aniversari, vàrem organitzar una jornada titulada «Els mitjans de comunicació i la LIJ», que va estar presidida per la Laura Borràs, i en la qual

en Pere Martí va presentar la ponència «La LIJ a les ràdios escolars, de proximitat i nacionals». Un estudi que, més tard, el mes d'abril, va publicar el número 78 de la revista *Faristol*. Recollir algunes dades d'aquell estudi em permet entrar, avui, en matèria. De la ràdio a l'escola, entre d'altres, deixeu-me destacar que una de les primeres i de les més destacades és de Vilafranca: Ràdio Estalella de l'escola Estalella i Graells, que es va iniciar com un projecte el 1991 i que l'any 2000, gràcies a una beca de la Fundació Enciclopèdia Catalana, va poder adquirir els aparells necessaris per emetre i, des d'aleshores, té emissions diàries. També, entre moltes d'altres, es pot fer menció dels projectes que va dur a terme el professor Josep M. Calbet, primer a l'IES El Morell, el 1997, i més endavant al SES Sant Salvador de Tarragona, el 2007. La ràdio escolar és un element molt positiu per a l'ensenyament en general i per promocionar la lectura i la literatura a l'escola, tant és així que la Generalitat la té contemplada en la seva oferta curricular.

Si parlem de les ràdios de proximitat, allò que en diríem les emissores locals –una expressió avui una mica estranya perquè a través d'internet les seves emissions poden ser mundials–, els seus continguts, certament, sí que són de proximitat i, en aquest sentit, la literatura infantil i juvenil hi és molt present. Destaquen un grapat d'emissores que tenen programes on es parla de la LIJ. Entre moltes altres, per

exemple, Ràdio Argentona i Vilassar Ràdio, amb la Sílvia Cantos, però també emissores de Taradell, Manlleu, El Prat, Sants, Mataró, Sant Quirze, Canal Blau, amb la Susanna Peix, i també el «Llegir per sentir» de Ràdio Vilafranca.

En canvi, a les emissores de ràdio d'àmbit nacional la cosa és més escadussera, per no dir que quasi inexistent. Cal anar als anys vuitanta del segle passat, quan aleshores sí que hi havia una bona presència de la LIJ a la ràdio, amb programes com «Mainada», «Jovenívol» o «Amunt i crits» a Ràdio 4. Ja en el segle XXI a Catalunya Ràdio l'«Eduquem les criatures», del malaurat Carles Capdevila, o a la desapareguda ComRàdio el «Dies de ràdio», de l'Eli-senda Roca.

El panorama, doncs, no és gaire positiu i això que cal tenir en compte que la ràdio és on la LIJ està millor representada. Si parlem de la premsa escrita, com que diuen que el paper és molt car, la presència de la LIJ ha anat desapareixent, i no parlem de la televisió, on és inexistent.

També voldria fer-me ressò d'un estudi realitzat per la professora de la Universitat de València, Gemma Lluch, junt amb Sandra Sánchez Garcia, publicat el 2017 pel CSIC a la *Revista Española de Documentación Científica*, titulat «La promoción de la lectura: un análisis crítico de los artículos de investigación». L'estudi parteix de la preocupació dels baixos índexs de

consum i comprensió lectora, i vol establir les bases per a una lectura estable entre nens i joves. Assenyal-la que l'oferta actual de promoció lectora és bàsicament un intent per acostar els llibres i la lectura de forma atractiva, però que no s'investiga els resultats d'aquestes intervencions. Del treball no en donaré més detalls, però justament per al que ens ocupa avui m'ha semblat rellevant apuntar que de l'anàlisi dels contextos de promoció lectora es dedueix que, on més n'hi ha, és a l'escola, amb un 29% i a les biblioteques, amb un 23%. També és curiós el 7% de la pediatria. Els mitjans de comunicació no hi apareixem, però sí, en canvi, un element nou que va a l'alça: internet amb un 9% i va creixent. Una internet que serveix perquè els propis lectors s'adrecin a altres lectors, sense intermediaris.

De l'estudi de Pere Martí del 2014, i del treball de la professora Lluch del 2017, en trec un fil conductor que és assenyalar internet i les xarxes com una aposta de futur per a la prescripció de la LIJ.

D'altra banda, no puc ser jo qui desmereixi la importància dels mitjans de comunicació. Tots sabem que avui en dia encara continua sent molt important sortir a la televisió. Per això volia acabar reclamant unitat al sector, per fer pressió conjuntament i aconseguir que la LIJ tingui la presència que es mereix als mitjans de comunicació. Poso dos exemples: Des de fa molts anys els castellers reclamaven la seva

presència als mitjans nacionals, per la importància que té aquesta activitat del folklore català, i sembla que, de mica en mica i amb la suma de milers de persones agrupades en les diferents colles, ho estant aconseguint. I l'altre exemple, aquest del Penedès. Des de sempre els vinaters s'han preguntat per què, tot i fer un producte de qualitat similar, a Barcelona sempre s'han venut molt més els vins de la Rioja. Amb l'esforç conjunt de tot el sector sembla que s'està girant la truita, i després de molts anys la venda de vins del Penedès ha anat creixent en aquesta ciutat.

Per tot això, hem d'insistir en la necessitat d'una acció conjunta i unitària del sector, escriptors, editors, crítics, bibliotecaris, llibreters i, per descomptat, també l'administració.

XVIII Premi Aurora Díaz-Plaja

Acta del XVIII Premi Aurora Díaz-Plaja

Reunit el jurat del XVIII Premi Aurora Díaz Plaja d'articles d'anàlisi i estudi sobre literatura infantil i juvenil catalana (2017), convocat per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, que formen Anna Gasol, Amàlia Ramoneda i Pere Martí, acorda, després d'unes quantes consultes i un cop analitzats diversos treballs, tant de revistes i diaris en paper com en format digital, així com de diversos blogs, fer una darrera selecció, que podríem anomenar de finalistes, de la qual haurà de sortir necessàriament el guanyador o la guanyadora. Aquesta selecció final ha estat formada enguany per articles provinents de les revistes *Faristol*, *Cavall Fort* i *Serra d'Or*, del blog «Bib botó» i de dos blogs privats dedicats fonamentalment a la LIJ.

Analitzats de nou els finalistes, per unanimitat, es declara guanyador l'article titulat «La il·lustració serena de Fina Rifà», signat per ÀNGELS RIUS i

CARME RUBIO, publicat a la revista *Serra d'Or*, núm. 685 del gener de 2017, concretament a les pàgines 44-47. El jurat n'ha valorat la capacitat de síntesi, la documentació i contextualització, així com el rigor en l'anàlisi de les diverses etapes de la il·lustradora. També l'estructuració, molt assequible per a un públic ampli, i la tria de les il·lustracions, totalment lligades al text. A fi i efecte que es pugui fer públic el veredictes i lliurar-ne el guardó, els membres del jurat suara citats signen l'acta a Barcelona, a 6 de setembre de 2018.

Anna Gasol

Amàlia Ramoneda

Pere Martí i Bertran

Conclusions

Llegim per llegir?

Teresa Saborit
(escriptora)

El lema d'aquest Congrés era «Llegir per llegir», però...
Realment és així? Realment llegim «per llegir», per
ocupar el temps, per passar l'estona?

Ahir al matí, abans de començar el taller amb
joves lectors que havia de donar inici a aquesta tro-
bada, algú va preguntar als nois i noies que s'havien
reunit al Pati Llimona: «Esteu contents de ser aquí?»
La seva resposta, unànime i sincera, va ser rotunda:
«No ho sé.»

Quan escrivim per a infants i joves no hem
d'oblidar mai que aquests són els nostres lectors: un
públic sincer que diu les coses tal i com les sent, amb
molts menys formalismes que els adults i molta més
contundència.

Durant el Congrés s'ha parlat de temes molt va-
riats i amb punts de vista molt interessants. Ha estat
molt difícil buscar un eix central al voltant del qual
redactar aquest resum i, al mateix temps, aquesta

dificultat es tradueix en una de les primeres conclusions d'aquests dos dies: hem parlat de molts temes, hem tractat molts aspectes de la creació literària per a infants i joves i ens ha passat el temps volant mentre posàvem en comú les experiències viscudes, tant per part dels ponents com per part del públic assistent a les diverses taules rodones.

Per tal de convertir-ho en un text entenedor, he decidit estructurar la síntesi de tot el que hem compartit al voltant de tres grans preguntes: «Què es llegeix i qui ho decideix?», «Com arriba als lectors?» i «Per què llegim?»

Què es llegeix i qui ho decideix?

Tres taules rodones d'aquest Congrés han intentat donar resposta a aquesta pregunta.

La primera va ser la de «Tendències i fenòmens actuals de la literatura infantil i juvenil catalana», amb en Jordi Martín Lloret, traductor i editor del segell de literatura juvenil Bambú de l'editorial Casals, l'escriptora Care Santos, la llibretera Irene Tortós-Sala, de la Llibreria L'Altell de Banyoles, i l'escriptor i arquitecte Jaume Valor Montero, moderats per l'escriptora Gemma Pasqual.

La seva primera resposta va ser que les tendències les marquen les grans fires internacionals, amb Frankfurt i Bolonya al capdavant. Es va parlar de l'etiqueta de «literatura juvenil» com a invent, ja que un

lector a partir de 14 anys és a tots els efectes un lector adult, i de les subhastes que es produeixen en aquestes fires per aconseguir els drets de certs títols, amb editors de tot el món intentant ser el millor postor, i amb les subhastes a cegues com a exemple extrem: manuscrits que es venen amb la garantia de ser futurs best-sellers, però pels quals els editors han de fer la seva millor oferta sense ni tan sols haver-los pogut llegir.

Arran d'aquestes experiències, la Care Santos ens va parlar de l'article que havia escrit l'últim cop que havia anat a la Fira de Frankfurt (a la qual intentarà no tornar): «La vaca a la fira de la llet». Als mercaders només els importa la llet, a qui comprar-la i a quin preu, i en aquests esdeveniments la «vaca», l'escriptor, només és un element accessori que no interessa a ningú i que els mercaders prefereixen tenir com més lluny millor a l'hora de tancar els tractes.

Molts dels fenòmens literaris que hem viscut en els últims temps van néixer en aquestes fires. Com a contraexemple, un de català que ja s'ha convertit en saga: «L'Agus i els monstres», d'en Jaume Copons i la Liliana Fortuny, publicat per Bambú.

Es va parlar de continguts, però també de nous formats: realitat augmentada, propostes transmèdia, gamificació... Malgrat que l'aposta general sigui per al llibre en paper, cal tenir en compte que els llibres han d'aprendre a conviure amb aquest nou univers

digital, del qual ells seran un planeta més. L'enemic comú, en tots els casos, és la distracció absoluta: el mòbil que provoca que, a vegades, els nens i adolescents puguin estar-se concentrats només tres minuts en una mateixa activitat, però que també fa que els adults quedem per sopar i, en lloc de parlar amb qui tenim davant, li enviem un *whatsapp*. El món digital que ens amenaça i que, al mateix temps, es veu com una oportunitat, amb la figura dels *booktubers* que en altres llengües tenen un paper molt important (joves compartint lectures amb altres joves), i que en llengua catalana es troba a faltar que n'hi hagi més i amb més seguidors.

La Irene Tortós-Sala va compartir amb nosaltres una anècdota de quan ella era petita, de quan es posava malalta i per ella era una festa, perquè així tenia l'oportunitat de quedar-se llegint a la llibreria dels seus pares, i de com llegia els clàssics complets que ara sembla que sigui imprescindible reduir perquè puguin ser llegits pels joves actuals. Potser, com va dir algú del públic al final de la taula, el que cal no oblidar és que els joves saben molt bé què llegeixen: són perfectament conscients quan se'ls intenta donar gat per llebre.

La segona taula rodona que va intentar respondre a la pregunta «Què es llegeix i qui ho decideix?» va ser la de «Com parlem d'allò que no es parla? Tabús en la literatura infantil i juvenil», amb els escrip-

tors Txabi Arnal i Maite Carranza, l'editor José Luis Ponce, d'Edicions Bellatera, i la mestra Raquel Pueyo, autora del treball de final de grau en educació infantil «Catàleg dels contes oblidats», moderats per l'escriptora Bel Olid.

El primer que va quedar clar en aquesta taula és que no són els nens els qui decideixen no llegir sobre determinats temes, sinó que són els adults els que s'erigeixen en «guardians» de la lectura dels infants i decideixen obviar certs temes en funció dels seus prejudicis.

Hi ha certs temes dels quals no es parla amb els infants i joves, el que provoca que no responguem a molts dels seus interrogants, al mateix temps que intentem vendre'ls un món que en realitat no existeix. A voltes els tractem com si fossin rucs i intentem donar-los-ho tot excessivament mastegat. A voltes caiem en un didactisme i un paternalisme gairebé autoritari, a través dels quals semblen dir-los que ells s'han de limitar exclusivament a obeir les nostres consignes.

La censura pot prendre moltes formes. No només són els temes que no tractem, sinó també la lletra petita, com tractem els «detalls» d'allò que expliquem. Hi ha la censura externa: les editorials que no publiquen certs temes perquè creuen que a les escoles no els ho acceptaran perquè aquestes, al seu torn, creuran que els pares s'alçaran en peu de guerra si fan llegir certes temàtiques als seus fills, o les bibliote-

ques que retiren certs títols de les prestatgeries malgrat tenir-los en catàleg. Però també hi ha l'autocensura: temes dels quals els escriptors decidim no escriure perquè creiem que no ho publicarem o, directament, perquè no sabem com tractar-los i preferim estalviar-nos problemes.

La resta del món no és així. No es mira de ser «políticament correcte» a tota hora ni d'amagar les lletjors del món. Es té present que els infants i joves viuen en el món real i que són molt conscients de la realitat que els envolta, amb tots els seus defectes. A casa nostra hi ha propostes transgressores, però no arriben al gran públic pel circuit descrit anteriorment.

Sigui com sigui, malgrat que els llibres puguin ser una «excusa» per parlar de certs temes amb els infants i joves, cal tenir sempre present que, en primer terme, són literatura: la història que s'hi conta ha de ser sempre el més important.

La taula va acabar amb dues gran preguntes. La primera: per què no escoltem els infants i joves? Potser si ho féssim ens adonaríem que, com sempre, anem tard, que tots aquests temes que nosaltres intentem «ocultar-los» com a adults, ells ja els debaten entre ells en el seu dia a dia. La segona: per què posem tanta pressió en la literatura perquè sigui políticament correcta, però no a d'altres mitjans, com per exemple tots els continguts que arriben als infants i joves a través de les pantalles?

La taula de «Gèneres literaris invisibles», o gèneres literaris invisibilitzats, va ser la tercera taula que va intentar respondre a la pregunta sobre «Què es llegeix i qui ho decideix?». Moderats per l'escriptor Ricard Ruiz, van participar en la taula rodona l'escriptor i psicòleg Saïd El Kadaoui, com a representant de l'assaig per a infants i joves, el poeta Miquel Àngel Llauger, per parlar de poesia infantil, i l'actriu i creadora Carla Rovira, per debatre sobre el teatre familiar.

En parlar de l'assaig per a infants i joves es va fer èmfasi en la necessitat de no ser ni paternalista ni pamfletari, de crear continguts d'acord amb les necessitats i el grau de desenvolupament de cada grup d'edat (començant per aproximacions sensorials i evolucionant fins a donar resposta a les preguntes que els preocupen en cada moment: identificar les emocions, els perquè infinits...). En molts casos, la lectura acompanyada per un adult és la millor opció.

En el món de la poesia es va posar l'accent en la diferència existent en les diverses tradicions lingüístiques. Mentre en la literatura catalana, exceptuant algunes excepcions, es tendeix a fer una poesia infantil moralitzadora, alligadora i carrinclona, amb una rebaixa en la riquesa del llenguatge en comparació amb la poesia per a adults, en la tradició anglosaxona s'aposta per una poesia per a infants transgressora, divertida i fins i tot un punt gamberra. Potser aques-

ta diferència d'enfocament és el que fa que, a casa nostra, la visibilitat de la poesia infantil i juvenil sigui tan minsa.

En teatre es va reflexionar sobre el fet que, moltes vegades, es parli dels nens i joves com a «futurs consumidors» de teatre. Per què «consum» de forma passiva? Per què no fer-los participar, que és el que ells demanen en aquestes edats? I per què «futurs»? Perquè no tenen poder adquisitiu? Perquè si no poden pagar una entrada és com si no existissin?

Els nens i joves viuen en el món real. Si els separem per edats, oblidem que la vida és un continu. Per què no els oferim les eines perquè puguin crear per crear? Per què no poden debatre entre ells una nena de 7 i un de 17 anys? Potser no passa res si no es pot arribar a tots. Potser no a tots els agrada l'assaig, la poesia o el teatre. Potser faríem més intentant buscar aquells a qui sí que els agrada.

La reflexió final d'aquesta taula va ser que el problema no és la creació, sinó què arriba, i què no, al públic final. La reflexió final va ser, en definitiva, una paraula: «llibertat»; llibertat de creació, llibertat d'expressió, llibertat d'elecció.

Com arribar als lectors?

Tal i com hem vist, la reflexió al voltant de «com» arribar als lectors va ser una constant durant tot el Congrés. Una de les taules hi va estar dedicada

en exclusiva: «Contagiar la literatura infantil i juvenil. Prescripció i difusió.»

La llibretera Núria Cárcamo, de la Llibreria Sendak, el professor Josep Ramon Cerdà, la bibliotecària Anna Herráez, responsable del Servei de Documentació de Literatura Infantil i Juvenil de la Biblioteca Xavier Benguerel, i en Josep Maria Soler, presentador, juntament amb en Pere Martí, del programa de literatura infantil i juvenil «Llegir per sentir» de Ràdio Vilafranca, que enguany celebra el 25è aniversari, van reflexionar sobre aquesta pregunta moderats per l'escriptor Ricard Ruiz.

El primer va ser rebutjar el mot «prescripció» i substituir-lo per «mediació» (entre el lector/comprador i els llibres) o «acompanyament». Es va remarcar la importància d'establir un diàleg amb l'infant o jove, parlant-li de tu a tu, preguntant-li pels seus interessos particulars amb l'objectiu de definir un itinerari de lectura individual: a cada lector, el seu llibre.

Es va parlar sobre l'excés d'oferta existent en el moment actual, amb una mitjana de 34 novetats diàries de literatura infantil i juvenil. Els blogs i les ressenyes de tercers poden ser útils, però la lectura de primera mà és imprescindible a l'hora de fer una selecció, tant a les biblioteques com a les llibreries: cal criteri, cal formació i cal passió.

Ens falten moltes coses: un mercat cultural cohesionat (que en aquests moments es troba dividit

en tres territoris), un *booktuber* català (que parli als joves d'igual a igual), un podcast literari català, buscar sinergies amb altres sectors (per exemple, el mercat dels videojocs literaris que ara mateix estem obviant...)

La presència de la literatura en els mitjans és ínfima, en general. Si parlem de literatura infantil i juvenil (obviant algun reducte de gals com el programa «Llegir per sentir» de Ràdio Vilafranca), encara és més anecdòtica. De totes formes, però, a través dels mitjans s'arriba als ja lectors. Per arribar al públic que no llegeix cal actuar des d'altres fronts: l'escola i la biblioteca escolar són claus per arribar a aquests infants i joves no lectors (dotar-les de llibres, formar bibliotecaris escolars que puguin treballar més enllà del voluntariat que s'ha demostrat que no és suficient); fer pinya com els castellers, que han pressionat de forma conjunta durant vint-i-cinc anys per sortir a TV3 (unir-nos per fer-nos visibles buscant aquells amb qui compartim objectius, pressionar tant els mitjans com les administracions); crear més clubs de lectura de literatura infantil i juvenil (els quals estan donant bons resultats ja que fan que els infants i joves se'n sentin partícips).

La lectura ja no és una activitat solitària: les xarxes socials ho han convertit en un fet gregari. Plataformes com Wattpad fan que cada dia hi hagi nous escriptors amateurs, la qual cosa fa que augmenti la curiositat pels llibres i, de rebot, augmenti el nombre

de lectors. En definitiva, cal aprofitar totes les oportunitats: buscar tot allò que interessa els joves.

Per què llegim?

En el Congrés d'enguany no tot han estat taules rodones. També hi ha hagut temps per dues activitats addicionals que han servit per fer una pausa i obrir espais de reflexió.

La primera va ser la conferència de l'escriptor Josep Maria Badal, que ens va fer viatjar 300.000 anys enrere per reflexionar sobre els motius pels quals existeix el llenguatge.

La conferència va començar amb l'inici d'una rondalla: «Hi havia una vegada una nena, sola, asseguda davant d'una finestra oberta, a qui el vent portava històries...»

Hi ha dos debats que es repeteixen de forma insistent al llarg de la història. L'un és el perill de donar les coses massa fàcils a infants i joves. L'altre és la dicotomia entre els negocis (que et permet arribar a un públic ampli) versus el fet d'escriure només per a tu (i per als quatre gats amb qui puguis compartir experiències en un bar).

Deixant de banda aquests dos debats, per trobar l'origen del llenguatge ens n'hem d'anar molt més enrere. Fa 300.000 anys, vam començar a ser uns capgrossos. Això va provocar que haguéssim de néixer abans d'hora, quan encara no estàvem formats

del tot, i que necessitéssim d'un úter cultural que ens acollís i ens permetés seguir-nos desenvolupant.

Això va provocar la necessitat d'un llenguatge que ens permetés organitzar-nos. Però vam anar molt més enllà de crear el llenguatge que necessitàvem per sobreviure (un sistema de sons guturals hauria estat més que suficient), per crear un sistema molt més complex, amb partícules que cap altra espècie animal seria capaç de comprendre (¿seríem capaços de fer entendre a un gos què significa la paraula «però», per exemple?). Per què vam crear aquest sistema tan complet?

- 1) Perquè ens proveeix d'una consciència de col·lectivitat («jo», «tu»...).
- 2) Perquè dóna sentit a l'univers.
- 3) Perquè permet explicar-nos històries.

Hi ha rituals i projectes que els humans mai no hauríem emprès si no fos per aquesta narrativa que ens empenyia a fer-ho. Quin sentit tindrien, si no, els enterraments? Qui s'embarcaria en una travessa marítima enmig d'un oceà, amb una barqueta ridícula, si no sabés que fer-ho té algun sentit?

Les històries ens han permès evolucionar com a espècie, però al mateix temps han creat un món ple de «soroll», on de vegades és difícil distingir el desig de la realitat.

Escriure ens permet fondre'ns de nou amb l'ésser, amb qui som en realitat: ens permet retrobar-nos amb aquella nena, sola, asseguda davant d'una finestra oberta, a qui el vent...

La conferència d'en Josep Maria Badal va finalitzar amb un dilema que va deixar obert. Què preferiríeu: ser els millors del món en alguna cosa, però que ningú no ho sabés, o ser mediocres (i vosaltres saber que ho sou), però tenir èxit i que tothom us aclamés?

L'altra activitat que va permetre una conversa més distesa va ser el dinar d'escriptors de literatura infantil i juvenil catalana amb joves creadors.

Una trobada que va permetre reflexionar, per exemple, sobre l'ús que cadascú, i cada grup d'edat, feia de les xarxes; sobre la necessitat ancestral de compartir l'experiència de creació literària amb altres escriptors; una oportunitat per demanar consell a aquells qui en saben més, perquè han viscut tot tipus de situacions; una ocasió per debatre, un cop més, sobre l'etern debat sobre les campanyes de foment de la lectura entre el públic no lector. Els que som lectors, no hem llegit sempre?

Per què llegeixen?

És el moment de posar el focus en «ells»: en els infants i joves d'avui en dia. Fer cas als nostres propis consells, abandonar el nostre paper d'adults amb

suposadament totes les respostes, i preguntar-los a «ells» què en pensen, de tot plegat.

El Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana d'enguany va començar, precisament, amb una activitat destinada als joves lectors: un taller matinal de *booktubers* i de creació de *booktrailers*, en la qual van participar una seixantena d'adolescents.

La Marta Botet, que enguany ha començat el primer any de Comunicació Audiovisual, va compartir la seva experiència com a *booktuber* des que tenia 11 anys. Ens va explicar com un dia va decidir obrir un blog per compartir els llibres que llegia amb els seus amics i companys de classe, per fer-los partícips de la passió que ella sentia per les històries que llegia. Com va passar del blog escrit als vídeos parlats i com va aprendre a relacionar la lectura amb tots els hobbies que a ella l'apassionaven (cinema, cuina, etc.) per crear vídeos interessants que trenquessin el mite que tenien els seus companys que els llibres eren una cosa avorrida. Com un dia va descobrir que a la resta del món hi havia centenars de joves, anomenats *booktubers*, que feien el mateix que ella havia estat fent, pensant-se que era única al món, i com aquest fet li va oferir la possibilitat de crear comunitat i compartir lectures amb gent de tot el planeta.

A continuació, els nois i noies es van distribuir per grups amb l'encàrrec d'escollir un llibre i crear entre tots un vídeo amb format *booktuber* o *booktrailer*.

Quan al cap d'una estona vaig passar pels grups per demanar-los quin llibre havien escollit i per què, tres raons es van repetir de forma contínua: per la història, pels personatges, pel que els havia fet sentir.

Llegim per llegir?

Els dos dies de Congrés ens permeten arribar a la conclusió que tant nosaltres com els joves lectors no llegim «per llegir»: llegim per fondre'ns amb nosaltres mateixos; llegim per retrobar-nos amb aquella nena, sola, asseguda davant d'una finestra oberta a qui el vent portava històries; llegim, en definitiva, per trobar aquells llibres que, si un dia ens pregunten «esteu contents d'haver llegit aquesta història?», ens permetin respondre, amb sinceritat i de forma unànime: «sí».

Quaderns Divulgatius, núm. 62

© dels autors

Primera edició: maig de 2019

Dipòsit Legal: B 5750-2019

ISSN: 1885-2734

Edita: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana

Canuda, 6, 5è pis (Ateneu Barcelonès)

08002 Barcelona

www.escriptors.cat

aelc@escriptors.cat

Disseny: Dídac Ballester

Edició: Insòlit, Barcelona

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

Canuda, 6, 5è. 08002 Barcelona
93 302 78 28 · aelc@scriptors.cat · scriptors.cat

